

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Překladatelské dílo Jiřího Konůpka – beletristické překlady z
francouzštiny**

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Drsková, Ph.D.

Autorka práce: Nikola Linhartová

Studijní obor: Francouzský jazyk a literatura/Anglický jazyk a literatura

Ročník: 3.

2023

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne.....2023

.....

Nikola Linhartová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí bakalářské práce Mgr. Kateřině Drskové, Ph.D. za její vstřícný přístup, cenné rady, a především za ochotu a čas, který mi během vypracování celé bakalářské práce věnovala.

Anotace

Bakalářská práce je věnována osobnosti překladatele Jiřího Konůpka a té části jeho překladatelského díla, kterou představují beletristické překlady z francouzštiny. Představuje Konůpkovo překladatelské dílo v dobovém kulturním kontextu i v kontextu českého poválečného překladatelství a nabízí co nejúplnější přehled Konůpkových překladů, zejména knižně vydaných. Tento korpus je následně analyzován z hlediska přeložených autorů a děl a také z hlediska kritického hodnocení překladů. Závěr práce je pokusem o zhodnocení přínosu Jiřího Konůpka recepci francouzské literatury u nás.

Klíčová slova

Jiří Konůpek, překlad, drama, poezie, próza, francouzská literatura, poválečné období

Abstract

Bachelor thesis is dedicated to the personality of the translator Jiří Konůpek and the part of his translation work represented by translations from French, especially translations of fictions. It presents Konůpek's translation work in its contemporary cultural context and in the context of Czech post-war translation and offers the most complete overview of Konůpek's translations, especially those published in book form. This corpus is then analysed in terms of translated authors and works and also in terms of critical evaluation of the translations. The conclusion of the thesis is an attempt to evaluate the contribution of Jiří Konůpek to the reception of French literature in the Czech Republic.

Key words

Jiří Konůpek, translation, drama, poetry, prose, french literature, postwar period

Obsah

Úvod	1
1. O životě Jiřího Konůpka.....	3
2. Podstata a funkce překladu	7
2.1. Umělecký překlad	9
2.2. Funkce uměleckého překladu	10
3. Vývoj překladatelství	13
3.1. České překlady z francouzské literatury.....	15
4. Nakladatelský sektor po roce 1945	18
4.1. Cenzurní mechanismus u překladů v poúnorové době.....	22
5. Přehled překladů	26
5.1. Poezie	27
5.2. Drama	28
5.3. Próza.....	29
6. Překládání autoři	31
6.1. Hodnocení Konůpkova přínosu	39
Závěr.....	42
Resumé	44
Seznam použitých zdrojů.....	46

Úvod

Překlad hraje velmi důležitou roli jak v každodenních situacích, kde nám napomáhá porozumět běžným textům s pragmatickou funkcí, tak i v oblasti literární, kde se seznamujeme s tvorbou zahraničních spisovatelů. V případě překladu literárního je nám umožněno lépe a autentičtěji poznat ostatní kultury právě skrze seznámení s novými literaturami. Při procesu tvorby knihy je za tu nejdůležitější osobou považován vždy autor. Mnohým se proto může zdát, že překlad jakéhokoliv uměleckého textu se nikdy nemůže vyrovnat originálu. Nicméně jsou to právě překladatelé, kteří spojují autora a jeho kulturu se čtenářem a bez nich by se nám takového poznání těžko dostalo. Je tedy nutné poukázat na zásadní význam tohoto povolání, i sebelepší knihu totiž může zkazit špatný překladatel, stejně tak průměrnou knihu může výborný překladatel naopak pozdvihnout.

Tato bakalářská práce se věnuje překladatelské činnosti Jiřího Konůpka, který se zabýval především překladem francouzské literatury. Zaměřuji se zde na překlady básnické, dramatické i prozaické. Nejprve se pokusím představit jeho osobu a přiblížit zájem o literaturu. Vycházím zejména z publikace *Studie a stati o francouzské literatuře*¹, obsahující rozsáhlý úvod od Jiřího Pelána o Konůpkově životní cestě, ve které se také seznamujeme s výběrem jeho studií a kritických úvah. V druhé kapitole představím pojem překladu jako takového a stručně také charakterizuji jeho stěžejní druhy. Následně nastíním vývoj překladů obecně, přičemž se soustředím především na vývoj těch francouzských. V této části se také věnuji funkcím uměleckého překladu a jeho důležitosti pro přijímací kulturu, přesněji, jaký přínos nám literární překlad nabízí. Pro zasazení Konůpkovy překladatelské tvorby do dobového kontextu představím v následující kapitole literární systém poválečného období, ve kterém tvořil. Také se zde pokusím nastínit problematiku vydávání knih po válce na českém území – jak fungovala nakladatelství, co se k nám v této době překládalo a jaký postup byl dodržován při procesu schvalování knih. V druhé části bakalářské práce sestavím ucelený přehled všech knižních překladů, které eventuálně doplním o překlady vydané časopisecky. Tento korpus pak charakterizuji z hlediska rozmanitosti děl, specifikuji, na jaké autory se zaměřoval a do jakého literárního směru se řadili. Pokusím se najít společné znaky těchto autorů a odhalit tak rozhodující faktory při výběru k překladu.

¹ KONŮPEK, Jiří. *Studie a stati o francouzské literatuře*.

Závěrečnou část nakonec doplním o zhodnocení Konůpkových překladů, přičemž budu vycházet z dobových recenzí v tisku. Na základě zjištěných informací se budu snažit zhodnotit přínos překladatelské tvorby Jiřího Konůpka pro představení francouzské literatury českým čtenářům.

1. O životě Jiřího Konůpka

Jiří Konůpek se narodil 26. října v roce 1919 v Plzni. Jeho otec Jan Konůpek (1883-1950) je dodnes považován za velmi významného akademického malíře, ilustrátora a grafika. I přes svůj poměrně krátký život, který opustil v nedožitých 49 letech, však Jiří Konůpek dokázal být velkým přínosem české literatury nejenom jako důležitá osobnost české romanistiky, ale také jako překladatel, literární kritik, publicista, esejista a básník.²

Jeho cesta začala v roce 1938 nástupem na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, kde studoval francouzštinu, němčinu, ruštinu a dějiny literatury. Jeho mimořádné studium však bylo kvůli válce přerušeno a možnost ho dokončit se naskytla až po osvobození v roce 1945, přičemž už pokračoval pouze na oborech francouzština, čeština a dějiny literatur. V roce 1950 obhájil disertační práci *Diderotova dramaturgie* a získal tak doktorát z románské filologie a románských i slovanských literatur. Nicméně jeho potenciálu si všiml už během studia tehdejší ředitel romanistického semináře Josef Kopal a umožnil mu tak v roce 1946 působit v tomto semináři jako vědecká síla. O dva roky později složil Konůpek učitelské státní zkoušky a stal se Kopalovým asistentem, což mu napomohlo k zahájení slibné vědecké kariéry, na jejímž počátku se věnoval hlavně literární historii. Ve stejné době se začal profilovat také jako odborník na francouzskou literaturu, když přispěl svými recenzemi a referáty do *Časopisu pro moderní filologii*.³ Tento nadějný začátek však přerušil komunistický převrat v roce 1948. Na scénu univerzitní půdy přišli tzv. „hrobařící české romanistiky“⁴ Jan Otokar Fischer a Vladimír Brett. Tito mladí komunisté se stali asistenty Kopalova semináře a kompletně změnili pohled na pojetí francouzských literárních dějin. Osud pražské romanistiky se tedy poté přemístil do jejich rukou. Samotný Konůpek jejich působení popsal v eseji *Mezery, které třeba vyplnit – Zamyšlení nad stavem poznání francouzské literatury a kultury u nás* takto: „Zla napáchali víc než dost. Zlikvidovali v surově a s naprostou zvlí prováděných prověrkách početný dav nadšených studentů franštiny.“⁵ Mimo jiné zásadně ochudili naši kulturu, jelikož z lidského povědomí odstranili mnoho důležitých souvislostí a zároveň nepovolovali žádný jiný výklad než ten svůj. Přestože měl ještě Konůpek

² KONŮPEK, Jiří. *Proust a jeho románový svět*, s. 229.

³ PELÁN, Jiří in: KONŮPEK, Jiří. *Studie a stati o francouzské literatuře*, s. 7-8

⁴ Tamtéž, s. 8.

⁵ KONŮPEK, Jiří. *Studie a stati o francouzské literatuře*, s. 377.

možnost získat svůj doktorský titul, musel univerzitu následně opustit. Následkem toho byl poté nucen pracovat tři roky jako asfaltér, dokud nedostal od roku 1954 možnost působit jako středoškolský učitel dějin světové literatury na grafické škole na Smíchově.⁶

Právě tyto životní peripetie ho však přivedly k překládání. Stejně tak jako tomu bylo i u většiny zástupců jeho generace. Zejména kvůli této skutečnosti byla v šedesátých letech úroveň českého překladatelství velmi vysoká. Jejich literární nadání totiž nemohli využít ve vědeckých institucích či na vysokých školách a jediná cesta tak směřovala k překládání. Konůpek měl mimořádný kulturní a literárněhistorický rozhled, přestože se specializoval hlavně na francouzskou literaturu, jeho znalost sahala až do literatury latinské, italské, anglické či španělské – v těchto oblastech psal totiž lektorské posudky pro vybraná nakladatelství. První překlady se objevily už na začátku čtyřicátých let, podrobněji se jim však začal věnovat v roce 1954, kdy skončil na pozici asfaltéra a začal vyučovat na střední škole. Nicméně postupem času se profesionální překladatelská činnost stávala čím dál více žádaná, což Konůpka ponouklo se v roce 1965 vydat na dráhu překladatele na volné noze.⁷

Ve své překladatelské tvorbě se zaměřoval zejména na poezii a divadelní hry, přesto ale u něj můžeme najít i překlady próz, případně jiné literární žánry. Jeho překladatelský záběr pokrýval hned několik literárních období, publikované překlady se značily velkou rozmanitostí. Jako jediný zástupce ze své generace věnoval značnou pozornost francouzské středověké literatuře. Překladům ze staré francouzštiny se soustavněji dosud věnovali pouze Hanuš Jelínek a Pavel Eisner, na které chtěl tak záměrně navázat a zaplnit tím výrazné mezery, které v naší kultuře vznikaly.⁸ Do české literatury ale také významně přispěl překlady z moderní francouzské literatury, koneckonců právě evropskému modernismu se věnoval ze všeho nejvíce. Mezi autory, které překládal se řadí např. Guillaume Apollinaire, Albert Camus, Paul Fort, Gustave Flaubert, Jean Cocteau, Chrétien de Troyes, Roger Peyrefitte, Antoine de Saint-Exupéry a mnoho dalších.⁹

Při výběru autorů se řídil výhradně vlastními literárními zájmy, jak přímo sám zmiňuje v časopise *Knižní kultura*: „Téměř vše, co jsem přeložil, vzniklo z mého

⁶ PELÁN, Jiří in: KONŮPEK, Jiří. *Studie a stati o francouzské literatuře*, s. 10

⁷ Tamtéž, s. 10.

⁸ Tamtéž, s. 11-12.

⁹ KONŮPEK, Jiří. *Proust a jeho románový svět*, s. 230.

podnětu. Mnoho jsem překládal pro šuplík.¹⁰ Právě díky tomu měl téměř neomezené možnosti při volbě textů, což poté bohužel přispělo i ke skutečnosti, že řada textů nebyla vůbec vydána. Je třeba podotknout, že velikánům jako Baudelaire, Verlaine či Rimbaud se při překladu záměrně vyhýbal, pravděpodobně hlavně z pragmatických důvodů.¹¹ Básníci tohoto typu získali podle jeho názoru na našem území již dost pozornosti, jelikož se jimi zabývali zástupci Konůpkovy generace. Na rozdíl od ostatních překladatelů se tedy častokrát zaměřil na autory, kteří nebyli zas až tak populární. K těmto „outsiderům“, jak je on sám někdy nazýval, ho vedla jistá záliba, věřil totiž, že i oni se jednou dočkají vydání.¹² Díky jeho objevitelskému talentu byla tak česká kultura obohacena o celou řadu nových jmen. Nejvíce se tato skutečnost odráží v oblasti dramatických textů. Ne vždy se však jednalo o úplné novinky, někdy pouze připomínal zapomenuté texty, s nimiž se už čeští čtenáři setkali. Týká se to například překladu Apollinairovy hry *Prsy Tiresiovny*.¹³ Přestože už tuto hru přeložil Jaroslav Seifert a zajistil tím v roce 1926 velký úspěch pro Osvobozené divadlo *Devětsil*, byl Konůpek toho názoru, že je třeba Apollinairovu dramaturgiu znovu objevit, jelikož v povědomí diváků zůstal pouze samotný datum inscenace.¹⁴

Celkový přístup k překládání on sám přirovnával k heslu Antonína Trýba - „Bez lásky k věci není krásně velkých činů.“¹⁵ Pro něj byla tou láskou francouzská literatura a kultura s ní spojená. I přes své nadšení však toto povolání popisuje jako tvrdou a vyčerpávající práci, kde se neustále setkáváme s vlnou pochybností – „Nepochopení může zabít mnohou dobrou věc.“¹⁶ Podle jeho názoru tvoří překladatelství nedílnou součást mezikulturního poznávání. Překladatel slouží jako jakýsi prostředník, který napomáhá k tomuto poznávání.

Mimo francouzštinu také překládal z angličtiny (Tennessee Williams, John Patrick), němčiny (Rainer Maria Rilke, Adelbert von Chamisso), španělštiny (Luis de Góngora y Argote) a italštiny, četnost těchto překladů ale byla podstatně nižší. Překladatelská činnost tvořila značnou část jeho práce, nicméně často ji doplňoval i jinými aktivitami, které přispěly k představení francouzských děl českému čtenáři zase

¹⁰ *Knižní kultura*, s. 83.

¹¹ PELÁN, Jiří in: KONŮPEK, Jiří. *Studie a stati o francouzské literatuře*, s. 15

¹² *Knižní kultura*, s. 83.

¹³ PELÁN, Jiří in: KONŮPEK, Jiří. *Studie a stati o francouzské literatuře*, s. 28.

¹⁴ *Tamtéž*, s. 29.

¹⁵ *Knižní kultura*, s. 83.

¹⁶ *Tamtéž*, s. 83.

odlišným způsobem. Velký přínos zajistila řada literárních studií o jednotlivých osobnostech (např. Tristan Tzara, Guillaume Apollinaire, Pierre de Ronsard) a příspěvky k historii francouzského písemnictví. Jedním z nich byla série tří článků pojednávající o poválečné francouzské poezii, próze a dramatu, které byly publikovány v rozmezí 1965-1966 v časopise *Slovenské pohľady*.¹⁷ Konůpkovy odborné práce většinou vycházely časopisecky, objevovaly se ve více než dvaceti periodikách. Mezi ně patřily například *Literární noviny*, *Světová Literatura*, *Časopis pro moderní filologii*, *L'Athénée* či *Host do domu*. Co se týče odborných komentářů, pro Konůpka hrálo nejdůležitější roli vždy samotné dílo. Ačkoliv měl velmi dobře prostudovanou sekundární literaturu k jednotlivým tématům, vycházel pouze ze svého čtenářského prožitku, využíval tedy osobní znalost komentovaného díla.¹⁸ Knižní překlady byly publikovány v renomovaných nakladatelstvích: Albatros, Orbis, Československý spisovatel, Odeon či Melantrich.

Mezi ne až tak známou Konůpkovo činnost řadíme také vlastní básnickou tvorbu. Přestože se jedná o tvorbu juvenilní a přistupuje k ní s mladistvým vzdorem, je psána zralým jazykem a pojednává o duchovních tématech i nesouladech světa. Tyto básnické sbírky ale nejsou veřejnosti příliš známé, byly totiž publikovány hlavně bibliofilsky. Hned několik sbírek vydal ve 30. letech – *Dvanáctero z toulek po všednosti*, *Několik básnických nálad*, *Dojmy z francouzské cesty*, *Vae victis!*¹⁹ V bibliofilských tiscích můžeme také najít jeho eseje, které pojednávají zejména o osobnosti a grafickém díle otce Jana Konůpka. Mimo jiné zde představuje i své rodinné zázemí a pohled, jakým se dívá na svět. Tyto eseje byly vydávány mezi 30. a 50. lety, patří mezi ně například *Tušení o Janu Konůpkovi*, *Věrní po duchu*. *Jan Amos Komenský a jeho spisy ve výtvarném díle Jana Křtitele Komůpka*, *Poslední pouť Jana Komůpka*.²⁰

¹⁷ KONŮPEK, Jiří. *Studie a stati o francouzské literatuře*, s. 231.

¹⁸ PELÁN, Jiří in: KONŮPEK, Jiří. *Studie a stati o francouzské literatuře* s. 15.

¹⁹ KONŮPEK, Jiří. *Proust a jeho románový svět*, s. 231.

²⁰ Tamtéž, s. 231.

2. Podstata a funkce překladu

Dříve než přejdeme k vývoji a samotné teorii překladu, je na místě upřesnit, co považujeme za překlad. Překlad je proces, při kterém dochází k překódování vybraného libovolného textu z výchozího jazyka do jazyka cílového, tedy jedná se o převedení informace z jednoho znakového systému do jiného. Jeho hlavní cíl spočívá v přenesení významu určitého textu cílovému čtenáři.

Definice, které tento pojem charakterizují, existuje nespočet. Představíme tedy pouze několik vybraných, jež jeho podstatu přibližují nejlépe. Nejprve tedy začneme definicí nejjobecnější, dalo by se říci i tou nejzákladnější, kterou ve své knize zmiňuje Teodor Hrehovčík, podle níž vymezujeme tři hlavní formulace termínu překlad – „Slovo preklad znamená: proces prekladu písaného textu z jedného jazyka (východiskového jazyka) do iného (cieľového jazyka); produkt v cieľovom jazyku, ktorý je výsledkom tohto procesu; a abstraktný pojem, ktorý zahŕňa proces aj produkt prekladu.“²¹ Přestože se tyto pohledy mohou na první pohled lišit, existuje mezi nimi jistá spojitost. Všechny totiž vychází z textu, který je pro nás na začátku v neznámém jazyce.

Z hlediska funkce, k níž má text sloužit, rozlišujeme dva druhy překladu – odborný a umělecký. Záměr odborného překladu spočívá především v převedení textů z oblasti technické či vědecké, stejně tak i administrativních a právních dokumentů. Takový překladatel je povinen mít velmi dobrou znalost terminologie daného oboru a celkově se orientovat v oboru jako takovém. Zde je kladen velký důraz na dodržení přesnosti obsahu a původní funkci textu. „Každý text je určen nějakému čtenáři, ale odborný text má svého čtenáře přesně vymezeného – čtenář originálu i čtenář překladu mají stejný informační klíč, takže jejich komunikace je ulehčena.“²²

Umělecký překlad nebo též literární se zabývá překladem literárních děl. Lze ho dále diferenciovat podle překladu prózy, poezie a dramatu. V tomto případě se již nejedná o přenesení informace v co nejpřesnějším znění, ale spíše o zprostředkování estetické hodnoty, kterou původní dílo sděluje. Hlavní rozdíl tedy tkví v tom, že zatímco umělecký překlad umožňuje pozměnit text na úrovni syntaktické i lexikální,

²¹ HREHOVČÍK, Teodor. *Prekladateľské minimum*, s. 10.

²² HRDLIČKA, Milan. *Translatologický slovník*, s. 49.

aby zachoval styl původního autora, překlad odborný využívá jazykové prostředky pouze kvůli komunikační funkci.

Jednotliví teoretikové na umělecký překlad nahlíží z poněkud odlišného úhlu pohledu, přesto však mají tyto definice něco společného. Otakar Fischer, jehož definici ve své knize cituje Jiří Levý, chápe překladatelství jako typ umění a překlad definuje „[...] jako pomeznu činnost na rozhraní vědy a umění.“²³. Samotný Levý jeho účel popisuje spíše jako reprodukční - „Překlad jako dílo je umělecká reprodukce, překlad jako proces je původní tvoření, překlad jako umělecký druh je pomezny případ na rozhraní mezi uměním reprodukčním a původně tvůrčím.“²⁴ Proto je nutné zmínit, že překladatel má za úkol hlavně zachovat sdělení původního díla, a ne zformovat dílo zcela nové. Činí tak nahrazením jednoho jazykového materiálu jiným.²⁵ Zároveň ale musí dát prostor své tvořivosti, jelikož právě takovým způsobem se reprodukci originálu přiblíží co nejpřesněji. Někdy je totiž pro vytvoření daného ekvivalentu, ať už českého či jakéhokoliv jiného jazyka, potřeba kreativity, která do výsledného překladu přenesení ten správný smysl. Jak O. Fischer rád sděloval svým studentům: „Překlad musí být do té míry volný, aby mohl být věrný.“²⁶

Co se týče překladatelova úsilí, je nezbytné, aby se zaměřil jak na správné dodržení struktury jednotlivých jazyků, tak i na stylistickou stránku textu. Při samotném procesu se uplatňují dvě normy, *reprodukční*, tedy požadavek věrnosti, a norma *uměleckosti*, tedy požadavek krásy.²⁷ V tomto případě zjevně záleží, zda se překladatel snaží o co nejpřesnější napodobení předlohy, či spíše o přiblížení díla čtenáři z estetické stránky – což samozřejmě úzce souvisí s účelem a specifickým druhem překladu. Obě kvality se navzájem doplňují, tudíž výsledné dílo se neobejde ani bez jedné. Věrnost přesněji odpovídá tomu, jak je moc přenesení pravdivé vzhledem k předloze. V uměleckém díle však tento aspekt neoznačuje shodu se skutečností, kdežto správné vystižení.²⁸ Jinými slovy, text by měl ve čtenáři vzbuzovat dojem přirozenosti a nenucenosti.

²³ LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*, s. 78.

²⁴ Tamtéž, s. 79.

²⁵ Tamtéž, s. 79.

²⁶ Tamtéž, s. 80.

²⁷ Tamtéž, s. 82.

²⁸ Tamtéž, s. 82-83.

2.1. Umělecký překlad

V naší práci se dále zaměříme pouze na překlad umělecký, jelikož se soustředíme na Konůpkovu překladatelskou tvorbu v oblasti beletristických textů. Dalo by se říct, že překlad umělecký považujeme za druh umění. Nejedná se totiž pouze o převedení textu do jiného jazyka, ale překladatel by měl mít pro tuto práci cit a lze se domnívat, že i jistý talent, aby kvalitu díla udržel i v jazyce, který se někdy velmi liší od toho výchozího. V této situaci je také klíčové seznámit se se samotným autorem originálu, pro lepší porozumění jeho myšlenek.

Je nutno zmínit, že oproti překladu odbornému ten umělecký hodnotíme vzhledem k originálu podstatně více. Někdy je však obtížné určit, z jaké předlohy překladatel přímo vycházel, jelikož i leckterí význační překladatelé překládali až z druhé ruky.²⁹ Zároveň může být vytvořeno nespočet verzí jednoho textu, ať už od různých překladatelů nebo dokonce od těch stejných, kteří vždy nalézají nové způsoby interpretace. Literární překlad pouze přetváří originál, a proto může mít překladatel při jeho tvorbě *volnější ruku*. Lze tedy říci, že existuje nekonečné množství variant, což u odborných textů neplatí, jelikož například překlad technického návodu nabídne pouze minimum možností, jak ho interpretovat.

Jak již bylo zmíněno, umělecký překlad rozlišujeme na překlad prózy, poezie a dramatu, což se tedy přibližně shoduje s tradičním dělením podle literárních druhů – lyrika, epika, drama. Překlad prózy je považován za ten nejběžnější, jelikož není relativně tak obtížný a próza sama o sobě nabízí největší škálu různorodých textů, ať už podle žánrů (např. novela, román) či podle obsahové stránky (např. literatura dobrodružná, literatura pro děti).³⁰ Do kategorie uměleckého překladu se stejně tak řadí i překlad titulu díla. Tento překlad může být někdy poněkud obtížný, jelikož má překladatel za úkol najít ekvivalentní výraz v cílovém jazyce, který by měl přesně vyjádřit význam originálního titulu. Což ovšem není vždy úplně možné a spíše je proto někdy potřeba přizpůsobit překlad kulturním i jazykovým normám cílového jazyka, tak aby pro čtenáře zůstal srozumitelný a poutavý.

Překlad poezie lze, téměř jistě, prohlásit za vrchol překladatelské zručnosti, bezpochyby se totiž jedná o nejobtížnější formu uměleckého projevu. Důraz je kladen

²⁹ LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*, s. 182.

³⁰ KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*, s. 26-27.

na dodržení reprodukce originálu jak po významové, tak i formální stránce. Vystižení správného tvaru i smyslu zároveň proto vyžaduje značné překladatelské nadání. V porovnání s prózou, kde je stavební jednotkou složitější myšlenka v podobě rozvíjející věty, se zde stává základem zejména dílčí motiv, který je vyjádřený například obrazem. Nicméně próza se značí bohatou větnou stavbou, což někdy může znamenat, že i sebevíc nadaný překladatel poezie nutně nedokáže přeložit prózu. Vyplývá to ze skutečnosti, že ačkoliv jsou překladatelé poezie schopni přeložit jakkoliv náročnou báseň, chybí jim většinou zkušenost s diferenční syntaxí.³¹

V případě překladu dramatu je výběr prostředků podstatně omezenější. Je ale nutné rozlišit, zda se text překládá pro knižní vydání (tedy pro čtení), nebo je naopak určen pro konkrétní jevištní realizaci. Výslednou podobu dramatického díla, které je součástí divadelní inscenace, vnímá celé publikum, což musí ostatně překladatel při své práci zohlednit. Celý obsah se tedy v podstatě musí přenést do dialogů. Z tohoto důvodu by měl být text dobře vyslovitelný a srozumitelný, což se odráží v jednodušší větné stavbě.³² Proto je vhodnější volit krátké věty, které musí znít co nejpřirozeněji. Součástí jsou i prvky verbální komunikace jako gesta, mimika a pauzy, jež se překladatel při své tvorbě snaží významově co nejvíce zachovat, aby tyto nonverbální elementy přenesly autentickou atmosféru díla i do cílového jazyka. Svou specifičností se překlad dramatu může zdát obtížný, je však pouze nezbytné respektovat formu mluveného slova. Dialogy samy o sobě totiž nevypráví děj, ale vytvářejí ho - „Dramatický text vytváří, předvádí situace, simuluje, modeluje jakoby skutečné jednání osob, a to i jednání jazykové.“³³

2.2. Funkce uměleckého překladu

Překlad umělecké literatury se z velké části podílel na rozvoji národní literatury a celkově celé kultury jednotlivých zemí. Umožňuje nám poznat literatury cizí, které se následně stávají součástí domácího umění. Dalo by se říct, že *otevírají okna do světa*³⁴ a napomáhají tím formovat národní kulturní identitu, jež se v jistých částech potýká s nedostatky. Můžeme tedy hovořit o vzdělávací funkci, jelikož se tímto způsobem seznamujeme s hodnotami, dějinami i tradicemi ostatních kultur. Stejně tak

³¹ LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*, s. 203-204.

³² HRDLIČKA, Milan. *Translatologický slovník*, s. 47.

³³ KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*, s. 141.

³⁴ HAUSENBLAS, Karel. *Překlady umělecké literatury*, in: *Antologie teorie uměleckého překladu: (výběr z prací českých a slovenských autorů)*, s. 129.

poznáváme i nové jazykové struktury a slovní zásobu. Zásadní roli v tomto procesu hrály zejména literatury pocházející z okolních států, zejména tedy pro české prostředí, kde tato skutečnost sehrála důležitou roli v upevňování kulturního povědomí a napomohla vytvořit pocit soudržnosti. Sousední literatury tak představovaly pro český národ klíčový zdroj inspirace, který následně ovlivnil českou literární tvorbu. Mimo jiné také působila i literatura románská a anglosaská, přičemž v meziválečném období se dostal do popředí vliv literatury francouzské a následně také působení komunistického režimu, což výsledné literatuře určilo opět jiný směr. „V tejto súvislosti sa pri výskume ako dominantné javia vzťahy kultúra – ideológia – literatúra – preklad.“³⁵

Z výše uvedeného výroku tedy lze diferencovat tři systémy, které ovlivňují jednotlivé funkce při vzniku překladové literatury. Jedná se o literární systém, národně politický systém a socio-kulturní systém, pomocí kterých můžeme funkce překladu lépe rozlišit a napomocť k jejich chápání – „V preklade sú vo väčšej či menšej miere tieto funkcie prítomné naraz, ale ich intenzitu ovplyvňuje spravidla vyššia úroveň kultúry a literatúry prijímajúceho prostredia.“³⁶ Je třeba zde zahrnout i tzv. mimoliterární faktory, mezi něž řadíme např. geografické umístění země, kulturní úroveň národa, tedy význam jeho jazyka a kultury, stav spisovného jazyka a v neposlední řadě i svoboda samotného národa. Český národ se v tomto kontextu vyvíjel poněkud v obtížných podmínkách, jeho literatura byla nejprve založena právě na překladech, především z řečtiny, které v období historické literatury zastávaly roli samostatných děl. Originální díla vznikala zpočátku méně, neboť byl tento proces nákladný a pracný. Je nutné podotknout, že již v období Velkomoravské říše byla literární produkce zpočátku nahrazena překlady, které sloužily ke zvýšení povědomí v oblasti křesťanství. Jinak řečeno, podporovaly funkci vzdělávací, a to v místech, kde domácí literatura nestačila.

Překladová literatura nesloužila pouze jako prostředek pro rozvíjení jednotlivých literatur, ale její funkce by se dala definovat také jako kreativní zdroj pro samotné autory, kteří se tímto způsobem seznamovali s novými tvůrčími styly a jazykovými prostředky, jež v naší literatuře nebyly dosud známy.³⁷ Dále rozlišujeme funkci transgresivní spočívající v překládání děl, které jsou následkem cenzury nebo

³⁵ BEDNÁROVÁ, Katarína. *Miesto a funkcia prekladu v kultúre národa*, in: *Antologie teorie uměleckého překladu: (výběr z prací českých a slovenských autorů)*, s. 85.

³⁶ Tamtéž, s. 86

³⁷ Tamtéž, s. 86

náboženských norem v dané zemi zakázané.³⁸ V tomto případě bychom mohli považovat překlad za prostředek boje či protestu, neboť se překladatel řídí pouze svým přesvědčením a odvahou představit čtenářům nepovolené myšlenky, přestože je tento počin více než riskantní. Na tuto funkci vcelku plynule navazuje funkce tzv. paliativní, jejíž prostřednictvím překlad nahrazuje svobodu slova v zemích, kde totalitní režim znemožnil volné vyjadřování.³⁹ Tento způsob se stal ekonomickou nutností pro spisovatele, kteří svá vlastní díla vydávat nemohli, a tudíž promlouvali alespoň skrze překlady. V neposlední řadě hovoříme o funkci ideologické, vnímané jakožto nástroj manipulace, což umožňuje použít překlad k podpoře určité ideologie, ať už úmyslně či neúmyslně.⁴⁰ Této skutečnosti je možné docílit potlačením určitých myšlenek, například zkrácením textu, nebo naopak překládáním jen určitých částí, které vyzdvihují podstatu určité ideologie. Často se to odráželo i v celkovém omezení překládané literatury, která prostřednictvím ideologicky sestaveného výběru vnucovala čtenářům vybrané názory jak v literárním, tak i v neliterárním kontextu. Z tohoto důvodu je důležité neopomíjet faktory ovlivňující výsledný překlad, jelikož může zásadně ovlivnit, jak jsou určité myšlenky a postoje chápány v ostatních kulturách, patří mezi ně například sociální a politické podmínky, historický kontext a kulturní rozdíly mezi jazyky.

³⁸ DELISLE, Jean. *La dimension culturelle du texte littéraire en traduction*, s. 44.

³⁹ Tamtéž, s. 45.

⁴⁰ BEDNÁROVÁ, Katarína. *Miesto a funkcia prekladu v kultúre národa*, in: *Antologie teorie uměleckého prekladu: (výběr z prací českých a slovenských autorů)*, s. 91

3. Vývoj překladatelství

Jak již je výše zmíněno, překlad zastává velmi zásadní roli v rozvoji jednotlivých kultur. Častokrát napomohl obohatit a doplnit jazykovou vybavenost určitých národů a svým působením také ovlivnil rozmanitost literární tvorby, která se v některých kulturách značila nedostatkem. Zejména v české kultuře byl tento přínos zásadní. Mimo jiné podporoval šíření vzdělání do dalších, nižších vrstev obyvatelstva a přinášel jak praktické, tak technické znalosti zejména v oblasti zemědělství. Překlad hrál v dějinách evropských literatur natolik důležitou roli, že častokrát i dokonce předcházel před literaturou původní jako takovou. Například literatura římská vznikla na základě překladů z řečtiny, latiny a jiných starších jazyků, ze kterých se následně postupně vyvinula.⁴¹

Počátky českého překladatelství můžeme zaznamenat již ve středověku, kde se o překonání jazykové bariéry snažili věrozvěsti Konstantin a Metoděj, kteří s příchodem na území Velkomoravské říše přinesli i překlady liturgických textů do slovanského a místním srozumitelného jazyka.⁴² Tato skutečnost v budoucnu zásadně přispěla ke zrodu prvních českých překladů bible, což významně přispělo k formování náboženského života. Velký význam pro dějiny českého překladu a obecně celé české kultury ale také zastává objev duchovních písní a literatury nábožensky výkladové, které k nám přineslo husitství.⁴³ Tento na první pohled ne tak zásadní krok totiž přispívá k rozmachu českého jazyka, jenž v té době představuje jeden z prvních stabilizovaných spisovných jazyků v Evropě a vytváří tak důležitý základ pro budoucí české překládání. Český překlad tedy na počátcích zastává zejména funkci náboženského šíření, což současně přispívá i k podpoře vzdělání. Zároveň ale také slouží jako prostředek politického boje, kdy v období reformace napomáhá šířit náboženskou svobodu a prosazuje tak vybrané náboženské myšlenky a postoje.

V období středověku mluvíme o překladech založených na adaptační rovině, jelikož se zde objevují jisté nepřesnosti a za nejdůležitější je považováno přizpůsobení textu cílovým kulturám. Navíc v této době pojem *originál* neznamenal totéž, za co ho považujeme dnes. Překlady totiž vycházely z jiných překladů, a proto jejich kvalitu nemůžeme hodnotit podle výchozího textu, ale spíše podle dodržení cílů, které mělo

⁴¹ LEVÝ, Jiří, Jiří HONZÍK. *České teorie překladu*, s. 17.

⁴² HRALA, Milan. *Kapitoly z dějin českého překladu*, s. 13.

⁴³ Tamtéž, s. 15.

dílo splňovat – „Cílem nebylo podat ve vlastním jazyce kvality originálu, ať volně či věrně, nýbrž výchozí text byl [překladařem] jen odrazovým můstkem k jeho vlastnímu záměru.“⁴⁴ Překlad *sensu stricto*, jenž má za primární úkol přenést význam cizího textu do textu domácího a poté až zohledňuje, jak se přiblížit domácím potřebám příjemce, se začíná objevovat až v období humanismu.⁴⁵

Rozlišoval se i překlad určený pro veřejnost naproti překladu soukromému, už ale ne v tak velké míře. Tato diferenciací se objevila v období před zavedením knihtisku. Následkem této skutečnosti se překlady šířily především ústně, před zavedením knihtisku totiž byly způsoby pro produkci textu omezené. Veřejné překlady sloužily zejména běžným lidem nebo věřícím jako prostředek pro šíření zpráv či náboženských textů. Naproti tomu překlady soukromé byly určeny pro užší skupinu lidí z vyšších tříd. Jednalo se například o vědecké texty či filozofická díla. V této době bychom překladařskou tvorbu charakterizovali především jako zakázkovou práci, která byla mnohdy podložena i kolektivními pracovními metodami. Dalo by se tedy říci, že rozdíl mezi *mým* a *tvým* zde nebyl zcela patrný. Na základě toho vznikaly dokonce překladařské dílny, kde se řídili požadavky vladaře. Kvůli tomu pak někdy samotná osobnost překladaře částečně i zanikala, jelikož se museli přizpůsobit kulturním potřebám země, což také významně zasahovalo do výběru jednotlivých děl. Jiří Levý charakterizuje středověkou literární tvorbu z velké části jako neosobní a anonymní, přitom však ve skutečnosti velmi osobní.⁴⁶

S postupným rozvojem překladu se začala překladařská produkce formovat podle účelu, který má text splňovat. Je nutné však podotknout, že rozlišování jednotlivých žánrů a forem zde ještě nenacházelo přesně vymezené hranice. Zpočátku lze tedy rozlišovat překlad sloužící pouze jako učební pomůcka či doplněk, a na druhé straně překlad umělecký, jevící se kvalitou jako umělecké dílo.⁴⁷ Lze říci, že se jednalo právě o vzdělávací funkci, která postupně začala nabývat na své důležitosti a tím se tak stala fundamentální součástí překladařské tvorby. V tomto případě byl kladen důraz především na to, aby byl text co nejvíce srozumitelný a sdělení zůstalo co nejpřesnější pro přijímající publikum. Často také museli brát v úvahu rozdíly mezi informačním

⁴⁴ LEVÝ, Jiří, Jiří HONZÍK. *České teorie překladu*, s. 20.

⁴⁵ HRALA, Milan. *Kapitoly z dějin českého překladu*, s. 12.

⁴⁶ LEVÝ, Jiří, Jiří HONZÍK. *České teorie překladu*, s. 25-26.

⁴⁷ Tamtéž. s. 23.

základem čtenáře originálu a informačním základem čtenáře překladu.⁴⁸ Některé náročnější části proto byly doplněny i o vysvětlivky pod čarou či přibližujícími komentáři, určenými tedy zejména pro méně vzdělané a prosté jedince, kteří neměli dostatek znalostí.

Vysvětlivky k nejasným informacím však nebyly veškeré změny, ke kterým se překladatelé přikláněli. Vybraná díla se totiž vydávala v podobě *okleštěných* překladů, což se týkalo zejména kontroverznějších témat. Jinak řečeno, části, které se zdály příliš nevhodné, byly v překladu vynechány, např. eroticky zabarvené pasáže. U literatury krásné pro změnu ani nejdříve nerespektovali formu básní. Ve srovnání s originálem nedodrželi jak počet veršů, tak ani rozdělení do jednotlivých řádků. Jediné, co ve skutečnosti odpovídalo formou veršovanému textu, byl pouze samotný rým. Nicméně překlady básní se neznačily příliš velkou četností.⁴⁹

S rostoucí důležitostí společenské funkce se technika mezi překlady začala lišit. Někdy mezi nimi nastala natolik velká odchylka, že překladatel dokonce vytvořil i dvě různé verze od stejného díla. Tato skutečnost byla ovlivněna především rozdíly mezi jednotlivými jedinci, neboť jeden byl vytvořen pro lid prostý, který byl zpravidla obsahově kratší, kdežto ten druhý se řadil do proudu exkluzivní poezie a prózy.⁵⁰

Překonání jazykové bariéry dokázalo přinést mnohé změny v literárním, kulturním ale i sociálním kontextu, neboť se podílelo na sblížení jednotlivých národů. Postupem času byla jazyková rovina téměř zformována a hlavní funkce překladu spočívala v poznání kulturních hodnot, které dále ovlivňovaly nadcházející vývoj.⁵¹ Jeho funkce se napříč historií postupně měnila, ale jeho důležitost nepřestala být klíčová ani v pozdějších dobách.

3.1. České překlady z francouzské literatury

Přestože se překlady z francouzštiny objevovaly již na počátku novodobého českého překladatelství, ve srovnání s překlady z němčiny bylo jejich množství podstatně menší. Knižní překlady se zpočátku objevovaly pouze vzácně a byly určeny především pro čtenáře z vyšších vrstev, kteří se značili větší vzdělaností. Naopak v případě zábavné literatury se čtenářské publikum značně rozšiřovalo, vznikaly totiž

⁴⁸ HRALA, Milan. *Kapitoly z dějin českého překladu*, s. 21.

⁴⁹ Tamtéž, s. 22-23.

⁵⁰ LEVÝ, Jiří, Jiří HONZÍK. *České teorie překladu*, s. 25.

⁵¹ HRALA, Milan. *Kapitoly z dějin českého překladu*, s. 7.

tzv. *knížky lidového čtení*, nabízející různorodé kulturní spektrum.⁵² Tyto populární knížky byly určeny zejména pro nižší vrstvy, a i díky své cenové dostupnosti přispěly k rozšiřování čtenářství a literární kultury v celé společnosti.

Domníváme se, že pro účely naší práce není nezbytné se dále zabývat celkovým rozvojem francouzských překladů napříč jednotlivými obdobími. Konůpek svou překladatelskou tvorbu započal v poválečném období, a tudíž se soustředíme pouze na tuto etapu. V porovnání s meziválečným obdobím, které je považováno za jedno z nejpłodnějších, se po roce 1945 překladová produkce značně zpomalila. Přestože bezprostředně po válce počet překladů francouzské literatury lehce vzrostl, nikdy se již netěšil takové pozornosti jako právě v období mezi válkami. V letech 1945-1946 odpovídaly francouzské překlady ani ne třetině těch ruských. V následujících letech se objevují z velké části překlady ovlivněné francouzským existencialismem. Podstatný zvrat nastává v roce 1948, kdy přirozený vývoj českého překladu přerušuje nástup Komunistické strany Československa. Na překladatelskou produkci začaly být kladeny značné nároky v podobě pokrokovosti a realističnosti. Překlad avantgardních a surrealistických děl pocházejících z počátku 20. století dostává úplný zákaz a do popředí se dostávají komunističtí spisovatelé. Významná pozornost je také věnována francouzské klasice 19. století i té starší. Mezi nejvyhledávanější autory se řadili například Honoré de Balzac, Anatol France, Victor Hugo, Voltaire či Stendhal. Největší pozornosti se však dostalo Maupassantovu románu *Miláček*, který byl mezi lety 1955-1977 vydán dokonce sedmkrát.⁵³

I přes tuto skutečnost se ale množství vydávaných překladů francouzských literárních děl pohybovalo kolem 36 ročně, ve srovnání s meziválečným obdobím, kdy hranice dosahovala i 150. Příznivý zlom nastává v šedesátých letech, kdy dochází k jisté liberalizaci politického systému i na našem území. Pro překladovou literaturu to znamenalo otevření nových obzorů, do kterých patřila díla tzv. nového románu i absurdní dramata.

Většího významu nabylo i vydávání časopiseckých překladů, zejména tedy revue *Světová literatura*. Časopis se zaměřoval na publikování překladů stěžejních literárních děl z celého světa a představoval často i autory, kteří u nás nebyli tolik známí. Časopisecké překlady tedy zásadně napomohly k šíření mezinárodní kultury.

⁵² HRALA, Milan. *Kapitoly z dějin českého překladu*, s. 77.

⁵³ Tamtéž, s. 118-120.

V roce 1958 se setkáváme s prvními překlady Jacqua Préverta, jakožto významného představitele poválečné poezie. Za velký objev byl také považován Saint-Exupéry, jehož překladům se s oblibou věnoval i samotný Konůpek.⁵⁴

⁵⁴ HRALA, Milan. *Kapitoly z dějin českého překladu*, s. 120-121.

4. Nakladatelský sektor po roce 1945

Nakladatelství sehrála v šíření a propagaci překladové literatury na našem území klíčovou úlohu. Mnohá z nich usilovala o to, aby umožnila čtenářům přístup k literatuře z celého světa a představila jim tak díla významných autorů. Jejich funkce byla o to důležitější, když knižní trh podléhal přísné cenzuře. Stejně tak napomohla i k rozvoji překladatelského umění, jelikož usnadnila překladatelům najít své místo na trhu.

V poválečném období se nakladatelství snažila poskytnout co největší výběr a počet překladů světové literatury a zaplnit tak vzniklé mezery způsobené druhou světovou válkou.⁵⁵ Následkem toho se objevovalo velké množství titulů pojednávajících právě o prožitcích z války. Mimo jiné vycházelo mnoho knih z oblasti světové klasiky. Období v letech 1945-1948 tedy lze charakterizovat velkou různorodostí a, prozatím, relativně svobodným charakterem.

Období od roku 1949 se značí zásadní změnou co se nakladatelského sektoru týče. Vedle cenzury nastolil nová pravidla i *Zákon o vydávání a rozšiřování knih, hudebnin a jiných neperiodických publikací*, který byl vydán 24. března 1949.⁵⁶ Razantní zvrát zákon představoval především pro soukromá nakladatelství, neboť to znamenalo jejich úplnou destrukci. Dalo by se říct, že soukromá nakladatelství měla podstatně větší svobodu při výběru vydávání knih. Jejich řízení měli na starost soukromí vlastníci a díky tomu nebyl jejich dohled tak důsledný jako v případě státních nakladatelství, kde se politické záměry odrážely ve větší míře. Podle komunistů totiž kolektivní orgány lépe naplňovaly jejich zájmy, a tudíž vydávání titulů jednotlivci již nebylo potřeba. V důsledku snížení počtu nakladatelství následně došlo k poklesu množství vydávaných překladů, k čemuž přispěl i rapidní nárůst nákladů.⁵⁷

Přestože fungování soukromých nakladatelství bylo v podstatě znemožněno, jejich přínos byl zcela klíčový již v období války, protože se podílela na rozvoji literatury a z velké části i na podpoře svobody myšlení. Nejprve se tedy v této kapitole zaměříme na vybraná soukromá nakladatelství, jejichž činnost započala již v 19. století. Tyto nakladatelské domy totiž byly také často centry jak kulturního, tak politického života. Své úspěšné podnikání pak i prezentovali stavbou nakladatelských budov, galerií

⁵⁵ ENGELBRECHT, Wilken W. K. H., Lianne BARNARD, Lucie SMOLKA FRUHWIRTOVÁ, Martina VITÁČKOVÁ a Eva TOUFAROVÁ. *Dějiny nizozemské a vlámské literatury*, s. 509.

⁵⁶ Tamtéž, s. 511.

⁵⁷ Tamtéž, s. 511.

či tiskáren. Mezi malá knihkupectví, která si dokázala časem vybudovat čestné místo mezi velkými podniky, patřilo i soukromé nakladatelství Františka Topiče, jež vzniklo v roce 1883. Jeho práce byla natolik úspěšná, že se na konci 19. století dokonce řadil mezi nejvýznamnější pražské nakladatele. Každou knihu považoval za umělecké dílo, což se odráželo i na grafické úpravě jednotlivých tisků. Na výzdobě těch nejdražších knih, stejně tak jako na těch nejlacinějších, se proto podíleli přední výtvarníci tehdejší doby.⁵⁸ Nakladatelství se zaměřovalo na vydávání knih v různých jazycích, mohli bychom však zde najít i plakáty a grafické listy. Lze ho považovat za místo, kde se setkávalo spousta autorů, překladatelů i výtvarníků.

Mezi další význačné soukromé podniky patřilo i pražské nakladatelství a knihkupectví Františka Borového, původně vystupující pod názvem Slavík a Borový.⁵⁹ Jeho povaha byla od počátku spíše kulturního než komerčního rázu. Soustředilo se především na vydávání současné české prózy a poezie, nicméně vydávalo i překlady, avšak v menším rozsahu. Velkou část vydávaných knih tvořily rozsáhlé přírodovědecké publikace, které v té době prezentovaly vysokou úroveň české vědy, zároveň je ale také používali jako učební materiály na vysokých školách. Důležité centrum nakladatelské činnosti představovalo publikování edičních řad. Za ty nejvýznamnější, které napomohly rozšiřovat překladovou literaturu lze považovat například edici *Nový svět*, přinášející překlady soudobé evropské prózy.⁶⁰

Mimo jiné se zde objevovaly i další podniky, které se svým charakterem zřetelně lišily. Jednalo se například o nakladatelství ELK, tedy Evropský literární klub. Jak již samotný název naznačuje, nelze ho považovat za zcela běžné nakladatelství. Svou úlohou přesněji odpovídalo distribučně vydavatelské organizaci. Kromě toho fungovalo jako kulturní spolek, a co je nejpodstatnější, lze ho pokládat za první knižní klub u nás. Na jeho založení se podíleli zejména bratři Bohumil a Ladislav Jandovi.⁶¹ Knižní klub se stal nedílnou součástí nakladatelského světa, jelikož sloužil jako místo pro různorodá společenská setkání a akce, kde docházelo k upevňování vazeb mezi čtenáři, nakladateli, autory i překladateli. Role čtenáře postupně čím dál více nabývala na své důležitosti, jakožto klub totiž chtěli svým čtenářům co nejvíce vyhovět a snažili se jim

⁵⁸ František Topič: nejvýznamnější pražský nakladatel. Euro.cz [online]. 2010 [cit. 2023-06-05].

Dostupné z: <https://www.euro.cz/clanky/frantisek-topic-nejvyznamnejsi-prazsky-nakladatel-897979/>

⁵⁹ FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury*, s. 275.

⁶⁰ Tamtéž, s. 276-277.

⁶¹ Tamtéž, s. 656.

tak poskytnout cenově dostupné a krásné knihy.⁶² Důležitou součástí tvořila překladová literatura, kterou chtěli předávat v té nejlepší kvalitě.

Nicméně, ač byla výše zmíněná nakladatelství ve své době zřetelně úspěšná, jejich fungování bylo přerušeno na jaře v roce 1949, kdy došlo následkem vyhlášení nakladatelského zákona k jejich sloučení. Konkrétně se tedy jednalo o spojení firem František Topič, František Borový, Evropský literární klub a v neposlední řadě Nakladatelské družstvo Máje. Stalo se tak na základě iniciativy národního správce uvedených podniků Václava Řezáče. Nový vydavatelský podnik nesl název Československý spisovatel, přičemž prvním ředitelem byl jmenován právě Václav Řezáč. Jak již napovídá název, nakladatelství se zpočátku zaměřovalo zejména na vydávání soudobé tvorby českých autorů a literární vědy. V menší míře se však objevovala i překladová literatura.⁶³

Vznikem Československého spisovatele se následně přesouváme k činnosti státních nakladatelství, která se po vydání nakladatelského zákona stala hlavním centrem vydavatelské sféry. Jedním z nevýznamnějších a také největších nakladatelství vydávajících překladovou literaturu byl Odeon. Nakladatelství vzniklo v roce 1953, zpočátku pod původním názvem Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění (SNKLHU). V roce 1961 byl hudební odbor přeměrován do samostatného nakladatelství a původní název byl tak změněn na Státní nakladatelství krásné literatury a umění (SNKLU). Konečný název Odeon dostal až v roce 1966.⁶⁴ Jeho počáteční úloha spočívala ve vydávání beletristické literatury původní a překladové. Později se však hlavní orientace přesunula výhradně na překlady jak současné, tak i starší literatury. Zásadní byla v tomto případě zejména edice Světová četba, kde se tyto zahraniční tituly soustřeďovaly.⁶⁵ Žánrově zde byla nejvíce zastoupena próza, objevovala se však i poezie a drama.⁶⁶ Co se týče vydávání periodik, své místo zde našel ne jeden časopis, mezi něž například patřila již zmíněná revue *Světová literatura*, kterou lze považovat za jednu z nevýznamnějších v repertoáru Odeonu.

⁶² HALADA, Jan. *Encyklopedie českých nakladatelství 1949-2006*, s. 120.

⁶³ PŘIBÁŇ, Michal. *Česká literární nakladatelství 1949-1989*, s. 69-71.

⁶⁴ HALADA, Jan. *Encyklopedie českých nakladatelství 1949-2006*, s. 241-242.

⁶⁵ DRSKOVÁ, Kateřina. *České překlady francouzské literatury*, s. 40.

⁶⁶ Tamtéž, s. 40.

Mezi další významnější nakladatelství lze zařadit nakladatelství Albatros, původně vystupující v letech 1949-1968 pod názvem Státní nakladatelství dětské knihy (SNDK). Zaměřovalo se na vydávání překladové i původní beletrie a populárně-naučné literatury pro děti a mládež. Překlady titulů pro děti a mládež však netvořily hlavní část jejich překladové produkce, značnou pozornost totiž věnovali dílům Jula Verna.⁶⁷

Za zmínku rovněž stojí nakladatelství Orbis, které původně fungovalo jako nakladatelská, tiskařská a novinářská akciová společnost. Zpočátku bylo určeno zejména k propagaci Československa v zahraničních státech.⁶⁸ Mimo politicky a propagačně zaměřených děl jeho hlavní činnost dále spočívala ve vydávání české a cizojazyčné beletrie. Knižní produkce se však zaměřovala i na populárně-naučnou literaturu, odborné publikace z oblasti divadla či filmu a v neposlední řadě také encyklopedie. Překlady francouzských dramatických děl se objevily například v edici Divadlo, kde tato vydání byla doplněna i o doslovy mnohých překladatelů či literárních kritiků, mezi které patřil i samotný Jiří Konůpek.⁶⁹

V oblasti vydávání divadelních her sehrálo podstatnou roli také nakladatelství Dilia, tedy přesněji se jednalo o divadelní a literární agenturu. Přestože se podílela na publikaci mnohých překladů, její funkce se od ostatních nakladatelství lišila. Fungovala totiž jako prostředník při poskytování autorských práv českých i zahraničních autorů a měla také oprávnění uzavírat smlouvy o provozování divadelních her.⁷⁰

Nakladatelství Naše vojsko bylo nejprve založeno jako správní zařízení Ministerstva národní obrany. Samotný název navazoval na stejnojmenný časopis, který byl vydáván již od roku 1927. Naše vojsko se zaměřovalo zejména na vydávání literatury s vojenskou a brannou tematikou, přičemž postupně svůj záběr rozšířilo o populárně naučnou literaturu a beletrii.⁷¹ Co se týče francouzských překladů, ty vycházely převážně v edici Knihovna vojáků. Ve většině případů se jednalo o díla, přesněji romány, pojednávající o tématech druhé světové války. Mezi ně bychom mohli zařadit například *Válečného pilota* od Antoina de Saint-Exupéryho.⁷²

⁶⁷ DRSKOVÁ, Kateřina. *České překlady francouzské literatury*, s. 42.

⁶⁸ PŘIBÁŇ, Michal. *Česká literární nakladatelství 1949-1989*, s. 345.

⁶⁹ DRSKOVÁ, Kateřina. *České překlady francouzské literatury*, s. 44.

⁷⁰ HALADA, Jan. *Encyklopedie českých nakladatelství 1949-2006*, s. 99-100.

⁷¹ PŘIBÁŇ, Michal. *Česká literární nakladatelství 1949-1989*, s. 254.

⁷² DRSKOVÁ, Kateřina. *České překlady francouzské literatury*, s. 45-46.

V neposlední řadě zmíníme nakladatelství Mladá fronta, které bylo zpočátku založené jako podnik svazu česko-slovenské mládeže. Důležitou část tvořila produkce stejnojmenného deníku Mladá fronta. Posupně se však jejich záběr rozrostl i o dětské a mládežnické časopisy. Mimo to se zaměřovali zejména na beletrii a populárně naučnou literaturu. S překlady francouzské literatury jsme se mohly setkat v rozmanitých edicích, mezi které patřila například edice Kapka, obsahující převážně moderní autory jako Albert Camus a André Maurois, či klubová knižnice Máj, kde naopak lehce převažovala tvorba klasická.⁷³

Nicméně na celkové publikaci překladů, v našem případě zejména těch z francouzštiny, se podílela i mnohá další nakladatelství, mezi které řadíme například Melantrich, Svoboda, Lidová demokracie aj., což ostatně uvidíme i v následující části, představující přehled překladů již konkrétně od Jiřího Konůpka. Třebaže u některých nakladatelství se jednalo pouze o malé množství vydaných překladů, jejich přínos zůstává pro naši literaturu i kulturu velmi podstatný.

4.1. Cenzurní mechanismus u překladů v pounorové době

Jak již bylo výše zmíněno, jednalo se především o rok 1948, který s příchodem komunistického režimu znamenal zásadní změnu v mediálním systému. Proces vydávání knih na českém území se proto značil velkou striktností. Každá kniha musela před vydáním projít cenzurou, kde byl souzen její obsah z hlediska politického, morálního i náboženského. Vydávání literárních děl bylo tedy jednoznačně pod kontrolou státu. Stejně tak tomu bylo i u překladové literatury. Cenzurní mechanismus se v případě překladů řídil určitými kritérii, která ovlivňovala uvedení konkrétního díla na český trh. Jednalo se především o kritéria mimoliterární povahy, tedy například o ideologicko-utilitární charakter díla.⁷⁴

V následující části pojednávající o procesuální stránce vylučování knih a s ní souvisejících selekčních mechanismech budeme vycházet z poznatků Pavla Čecha a jeho knihy s názvem *Francouzsko-české vztahy v oblasti překladu*. Nejprve lze charakterizovat takzvaně preventivní cenzuru, jejíž funkce spočívala v zamezení vydání překládaných děl, která byla považována za ideologicky nevhodná. Cenzura probíhala ještě předtím, než se knihy dostaly na pulty knihkupectví. Ve výsledku mohlo být jejich

⁷³ DRSKOVÁ, Kateřina. *České překlady francouzské literatury*, s. 43.

⁷⁴ ČECH, Pavel. *Francouzsko-české vztahy v oblasti překladu (1945-1953)*, s. 218.

vydání zcela zakázané či byly podrobeny dalším úpravám, aby se odstranily nežádoucí části. „Je třeba též upozornit na fakt, že hodnocení jednotlivých literárních fenoménů bylo mnohvrstevnaté a odstíněné: některé tituly a někteří autoři se k českému čtenáři ve sledovaném období vůbec dostat nemohli (např. produkce skutečných nebo údajných kolaborantů), jiným byl přístup značně ztížen (např. levicová, avšak nemarxistická publicistika) a další autoři byli široce tolerovatelní až na sporadické a opatrně formulované výtky [...].“⁷⁵

V rámci preventivní cenzury se následně začal formovat proces autocenzury, který probíhal již přímo v nakladatelství.⁷⁶ V tomto případě si samotná nakladatelství předem stanovila pravidla a limity, jež při vydávání dodržovala. Chtěla se totiž vyhnout problémům s cenzurou, a tudíž rovnou přizpůsobovala obsah děl tak, aby byla v souladu s oficiální ideologií a morálními hodnotami. Vliv státních institucí tedy nemusí být hned patrný, nicméně se zde projevuje nepřímo.

Autocenzura probíhala ve dvou různých kategoriích, jednou z nich byly lektorské posudky. Lektorské posudky vždy vyhotovovali lektoři, ať už interní či externí, určitého nakladatelství, jejichž úkolem bylo shromáždit stěžejní informace o díle, eventuálně i o příslušném autorovi. Na základě těchto informací, doplněných o lektorovo vyjádření, byl vytvořen návrh edičního plánu pro jednotlivá časová období. V případě záporného posudku se velmi pravděpodobně kniha do návrhu nedostala. Nicméně na některá díla bylo vypracováno dokonce více posudků, které naopak vydání doporučovaly. Nebyla to však záruka toho, že se položka zařadí do povolovacího řízení, její vydání totiž mohlo být zamítnuto v další kontrolní fázi. Je nutné podotknout, že podstatnou část posudků tvořily kladné návrhy, které obsahovaly jisté výhrady. Jednalo se o zvláštní kategorii, kde lektor v podstatě vydání doporučoval, ale pouze pod podmínkou užití jistých opatření, jež by upravila ideologické nedostatky. Druhou kategorií selekčních procesů, které probíhaly v rámci autocenzury, byly zásahy odpovědných redaktorů. Nicméně v tomto případě jsou informace o uvedeném procesu minimální, tudíž není možné jeho fungování zcela zmapovat.⁷⁷

System preventivní cenzury lze charakterizovat, vyjma procesu autocenzury, ještě na jiné úrovni, a to přesněji v podobě institucionalizované preventivní cenzury

⁷⁵ ČECH, Pavel. *Francouzsko-české vztahy v oblasti překladu (1945-1953)*, s. 166.

⁷⁶ Tamtéž, s. 167.

⁷⁷ Tamtéž, s. 167-171.

založené na několikasupňovém povolovacím řízení. Tento proces měly na starosti vládní orgány, které se řídily jasně vymezenými procedurálními normami. Povolovací řízení bylo zpravidla trojstupňové a daný titul byl do něj zařazen na žádost nakladatelství. Žádostí se nejprve zabývala tzv. literární kancelář, později nazývaná lektorské oddělení. Ta měla za úkol vyhotovit krátké doporučení, zda by daný titul měl být vydán či nikoliv, přičemž vycházela z informací poskytnutých příslušným nakladatelstvím. Následně žádost zpracovávala povolovací komise, která mohla vyjádření literární kanceláře potvrdit, popřípadě i upravit, nebo naopak zamítnout. Důležité ale je, že rozhodnutí povolovací komise bylo podstatnější. Na nejvyšší úrovni však stála Národní ediční rada česká, jejíž hlavní část tvořilo předsednictvo. To nakonec učinilo to finální rozhodnutí, zda bude kniha vydána. V roce 1953 však byly všechny tři instituce zrušeny a jejich činnost nahradila Hlavní správa tiskového dohledu.⁷⁸

Na druhé straně byla praktikována tzv. následná cenzura, jejíž funkce spočívala, stejně jako u cenzury preventivní, v odstranění ideologicky nežádoucích děl z literárního povědomí. Zásadní rozdíl byl však v tom, že následná cenzura se prováděla u titulů, které již byly vydány. Její chod zajišťovaly v podstatě stejné instituce jako u cenzury preventivní. Knihy určené ke kontrole byly vybrány na základě záťahových akcí směřovaných na nevhodnou literaturu, které prováděli v knihkupectvích, antikvariátech či knihovnách. Některé texty dokonce pocházely ze skladů již zavřených soukromých nakladatelství. V první fázi prováděla kontrolu literární kancelář, jejíž úkolem bylo vypracovat stručné posudky, ze kterých následně vycházela povolovací komise. Výsledné verdikty vydané povolovací komisí lze rozdělit do tří kategorií. „Tituly, jež PK posoudila jako ideologicky nezávadné, putovaly do běžné obchodní sítě bez omezení [...]. V případech, kdy měla PK jisté pochybnosti o díle a/nebo o autorovi, navrhla přeměrovat titul do prodeje v antikvariátní síti. Ta měla menší okruh potenciálních odběratelů než běžná knihkupecká síť, a případný negativní efekt textu tak mohl být minimalizován. Ideologicky zcela nevhodnou literaturu navrhla PK zlikvidovat ve sběrných surovinách.“⁷⁹ Konečné slovo měla však opět Národní ediční rada.⁸⁰

⁷⁸ ČECH, Pavel. *Francouzsko-české vztahy v oblasti překladu (1945-1953)*, s. 172-174.

⁷⁹ Tamtéž, s. 178-179.

⁸⁰ Tamtéž, s. 178-179.

Knihy však nebyly jedinou doménou, nad kterou chtěl mít stát kontrolu. Omezenou činnost měl i periodický tisk, tedy především časopisy a noviny. Jak již bylo výše zmíněno, publikování překladů v časopisech zásadně přispělo k šíření cizích literatur. Literární i kulturní periodika často právě jako první představila daného autora či informace o samotném díle a zároveň poskytovala i ukázky soudobé tvorby zahraničních autorů. Jednalo se především o díla, která nebyla do češtiny ještě kompletně přeložena, nebo o ukázky těch, jejichž překlad byl teprve připravovaný.⁸¹ Následkem značného vlivu, jež časopisy na širokou veřejnost měly, chtěli komunisté omezit jejich vydávání a snížit tak jejich počet. Vydávány měly být jen takové časopisy, které vykazovaly ideově výchovnou funkci.⁸² Tato skutečnost byla realizována v podobě omezení spotřeby papíru, přičemž v roce 1948 vyšla přímo *vyhláška o hospodaření s papírem při vydávání časopisů*. Ty se mohly tisknout pouze v případě, že nakladatel předložil povolení k tisku.

⁸¹ DRSKOVÁ, Kateřina. *České překlady francouzské literatury*, s. 69.

⁸² LHOTECKÁ, Jitka. *Nakladatelská činnost v poválečném Československu, se zaměřením na období po roce 1948* [online]. Brno, 2009 [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/lwyz0/NAKLADATELSTVI_po_r_45.pdf. Diplomová práce. Masarykova Univerzita, s. 46.

5. Přehled překladů

Následující tabulky představují přehled francouzských děl v překladu Jiřího Konůpka. Tabulky jsou rozdělené podle jednotlivých žánrů. Každá tabulka je řazena abecedně podle francouzských autorů. Poté následuje název díla, který je ve většině případů doplněný i o originální znění. Dále tabulka obsahuje i rok a místo vydání, nakladatelství a v neposlední řadě u některých děl i konkrétní číslo vydání. Pokud je zde tento údaj vynechán, jedná se automaticky o první vydání. Na některých překladech se mimo jiné podílelo společně s Konůpkem více překladatelů, v těchto případech jsou zde všichni z nich uvedeni. Dvě zmíněná díla jsou antologie, tudíž jsou u nich vypsáni všichni autoři obsažených děl.

Tento korpus byl vytvořen na základě *Souborného katalogu Národní knihovny České republiky*, *České národní bibliografie*, *Databáze českého uměleckého překladu po roce 1945* a nakonec i z knihy *České překlady francouzské literatury (1960-1969)* od Kateřiny Drskové.

5.1. Poezie

Přeložený autor	Název	Původní název	Rok, místo vydání	Nakladatelství	Další překladatelé
Maurice Maeterlinck Émile Verhaeren Georges Rodenbach Max Elskamp Albert Mockel Charles van Lerberghe Jules Delacre Odilon-Jean Périer	<i>Osm básníků z Belgie</i>	-	1958, Praha	SNKLU	Jan Zábrana Petr Kopta
André Chénier	<i>Sen o Heladě</i>	-	1963, Praha	Mladá fronta	-
Edmond Rostand	<i>Žebrák. Květ.</i>	-	1940, Praha	J. Pícka	-
Émile Verhaeren	<i>Básně</i>	-	1962, Praha	SNKLU	Jan Zábrana
Émile Verhaeren	<i>Žarné chorály</i>	-	1960, Praha	Mladá fronta	-
Guillaume Apollinaire	<i>Básně obrazy</i>	Calligrammes	1965, Praha	SNKLU	-
Guillaume Apollinaire	<i>Hudebník ze Saint-Merry</i>	-	1981, Praha	Československý spisovatel	Marie Bieblová Karel Čapek Vladimír Holan Jindřich Hořejší František Hrubín Petr Kopta Naděžda Macurová Vítězslav Nezval Aleš Pohorský Jaroslav Seifert Petr Skarlant Karel Sýs Jiří Žáček
Chrétien de Troyes	<i>Cligés (román lásky a cti)</i>	Cligés	1967, Praha	Odeon	-
Jean Cocteau	<i>Orfeova závět - Krev básníka, Rekviem</i>	-	1977, Praha	Odeon	Vladimír Mikeš
Jean Cocteau	<i>Rekviem</i>	Le Requiem	1968, Praha	Mladá fronta	-
Marie de France	<i>Milostné příběhy ze staré Francie</i>	-	1958, Praha	SNKLHU	Otto František Babler
Paul Fort	<i>Francouzské balady</i>	Anthologie des Ballades	1960, Praha	SNKLHU	-
Perse Saint-John	<i>Majáky</i>	Amers	1967, Praha	Mladá fronta	-
Perse Saint-John	<i>Vichry</i>	Vents	1965, Praha	SNKLU	Jiří Kolář Bohumila Grogerová
Yvan Goll	<i>Jan Bezzemek</i>	-	1948, Kladno	Josef Cipra	-

5.2. Drama

Přeložený autor	Název	Původní název	Rok, místo vydání	Nakladatelství	Další překladatelé
Albert Camus	<i>Caligula; Stav obležení</i>	Caligula - L'État de siège	1965, Praha	Orbis	Alena Šabatková
Eugène Ionesco	<i>Hlad a žízeň</i>	La faim et la soif	1968, Praha	Dilia	-
Eugène Ionesco	<i>Plešatá zpěvačka</i>	La Cantatrice chauve	1964, Praha	Orbis	-
Eugène Ionesco	<i>Hry</i>	-	1964, Praha	Orbis	Josef Hiršal Bohumila Grögerová Josef Tomášek Milena Tomášková
François Billeldoux	<i>Tři hry</i>	-	1965, Praha	Orbis	Antonín Jarsolav Liehm
Georges Bernanos	<i>Rozhovory karmelitek</i>	Dialogues des Carmélites	1967, Praha	Dilia	-
Georges Ribemont-Dessaignes	<i>Němý komár; Čínský císař</i>	Le serin muet - L'empereur de Chine	1968, Praha	Dilia	-
Guillaume Apollinaire	<i>Tiréziovy prsy; Casanova; Barva doby</i>	Les mamelles de Tirésias - Casanova - Couleur du temps	1969, Praha	Orbis	-
Henry de Montherlant	<i>Mrtvá královna, aneb, Jak se zabijejí ženy</i>	La reine morte	1967, Praha	Dilia	-
Henry de Montherlant	<i>Velmistr řádu svatého Jakuba</i>	Le maître de Santiago	1968, Praha	Dilia	-
Jacques Audiberti	<i>Černá slavnost</i>	La fête noire	1966, Praha	Dilia	-
Jacques Prévert	<i>Divadelní hříčky</i>	-	1967, Praha	Orbis	-
Jean Genet	<i>Balkón</i>	Le balcon	1964, Praha	Dilia	-
Jean Genet	<i>Balkón; Černoši</i>	Le balcon - Les nègres	1967, Praha	Orbis	-
Jean Genet	<i>Služky</i>	Les Bonnes	1968, Praha	Odeon	-
Jules Supervielle	<i>Šípková Růženka</i>	La belle au bois	1967, Praha	Dilia	-
Michel de Ghelderode	<i>Balada o Velkém kostlivci</i>	La ballade de Grand Macabre	1966, Praha	Dilia	-
Michel de Ghelderode	<i>Pantaglaize; Straka na šibenici</i>	Pantaglaize - La pie sur la gibet	1967, Praha	Dilia	-
Michel de Ghelderode	<i>Rudá magie a jiné hry</i>	-	1967, Praha	Orbis	-
Paul Claudel	<i>Saténový střevíček a jiné hry</i>	L'Annonce faite à Marie - L'Otage	1968, Praha	Orbis	-
Pierre-Henri Cami	<i>Minikomédie</i>	-	1969, Praha	Orbis	-
Pierre-Henri Cami	<i>Kleštěnec z pralesa: Minikomédie</i>	-	2000, Praha	Granit	-
Romain Weingarten	<i>Léto</i>	L'été	1969, Praha	Dilia	-

5.3. Próza

Přeložený autor	Název	Původní název	Rok, místo vydání	Nakladatelství (č. vydání)	Další překladatelé
Alfred de Vigny Gérard de Nerval Prosper Mérimée Jules Barbey d'Aureville Gustave Flaubert Guy de Maupassant Francis Jammes Anatole France Jules Renard Pierré Courtade	<i>Deset francouzských novel</i>	-	1959, Praha	Československý spisovatel	Václav Cibula Václav Čep Václav Černý Vladimír Mikeš Otta Nechutová Karel Růžička
Alain Prévost	<i>Ta Bílá Růže z Veymnotu</i>	Le peuple impopulaire	1961, Praha	Naše vojsko	Marie Veselá
Alphonse Daudet	<i>Numa Roumestan</i>	Numa Roumestan, mœurs perisiennes	1968, Praha	Lidová demokracie (1. vyd. v LD)	-
André Maurois	<i>Mlčení plukovníka Brambla</i>	Les silences du colonel Bramble	1969, Praha	Melantrich	Alena Vaňková
André Maurois	<i>Prométheus aneb Život Balzacův</i>	Prométhée ou la vie de Balzac	1968, Praha	Svoboda	-
André Maurois	<i>Tři Dumasové</i>	Les trois Dumas	1966, Praha	Mladá fronta	-
Antoine de Saint-Exupéry	<i>Kurýr na jih; Noční let; Válečný pilot; Dopis rukojmímu</i>	Courrier sud - Vol de nuit - Pilote de guerre - Lettre à un otage	1968, Praha	Naše vojsko (<i>Kurýr na jih</i> 2. vyd. v NV) (<i>Noční let, Válečný pilot, Dopis rukojmímu</i> 3. vyd.)	Marie Veselá
Antoine de Saint-Exupéry	<i>Noční let</i>	Vol de nuit	1962, Praha	Mladá fronta	-
Antoine de Saint-Exupéry	<i>Noční let</i>	Vol de nuit	1988, Praha	Mladá fronta (5. vyd.)	Věra Smetanová Marie Janů
Antoine de Saint-Exupéry	<i>Válečný pilot</i>	Pilote de guerre	1967, Praha	Naše vojsko (1. vyd. v NV)	Marie Veselá
Antoine de Saint-Exupéry	<i>Čistá smrt</i>	-	1995, Praha	Erika	Věra Smetanová
Antoine de Saint-Exupéry	<i>Kurýr na jih; Noční let</i>	Courrier sud - Vol de nuit	2004, Praha	Levné knihy Kma (1. vyd. v Levné knihy Kma)	Tomáš Kýbal
Antoine de Saint-Exupéry	<i>Kurýr na jih; Noční let; Válečný pilot; Dopis rukojmímu</i>	Oeuvres	2008, Praha	Naše vojsko	Marie Veselá

Přeložený autor	Název	Původní název	Rok, místo vydání	Nakladatelství (č. vydání)	Další překladatelé
Antoine de Saint-Exupéry	<i>Moje planeta</i>	Le petit prince - Courier Sud - Vol de nuit - Terre des hommes - Pilote de guerre	1976, Praha	Odeon (1. vyd. v tomto souboru)	-
Antoine de Saint-Exupéry	<i>Moje planeta</i>	Le petit prince - Courier Sud - Vol de nuit - Terre des hommes - Pilote de guerre	1980, Praha	Odeon (2. nezm. vyd.)	-
Antoine de Saint-Exupéry	<i>Moje planeta</i>	Le petit prince - Courier Sud - Vol de nuit - Terre des hommes - Pilote de guerre	1981, Praha	Odeon (2. vyd.)	-
Antoine de Saint-Exupéry	<i>Pode mnou země</i>	-	1973, Praha	Odeon (1. vyd. v tomto souboru)	Marie Veselá Věra Smetanová
Elsa Triolet	<i>Dostaveníčko cizinců</i>	Le rendez-vous des étrangers	1965, Praha	NPL	-
Elsa Triolet	<i>Milenci z Avignonu</i>	Les amants d'Avignon	1961, Praha	Československý spisovatel	-
Gustave Flaubert	<i>Salambo</i>	Salammbô	1962, Praha	Lidová demokracie (9. vyd. 1. vyd. v LD)	-
Gustave Flaubert	<i>Salambo</i>	Salammbô	1968, Praha	Naše vojsko (10. vyd. 1. vyd. v NV)	-
Gustave Flaubert	<i>Salambo</i>	Salammbô	1973, Praha	Práce (11. vyd.)	-
Gustave Flaubert	<i>Salambo</i>	Salammbô	2000, Brno	Host (12. vyd. 1. vyd. v Hostu)	-
Gustave Flaubert	<i>Salambo</i>	Salammbô	2009, Praha	Naše vojsko	-
Jules Supervielle	<i>Mladý muž v neděli a ve všední den</i>	Le jeune homme du dimanche et des autres jours	1966, Praha	Československý spisovatel	-
Jules Supervielle	<i>První rodina</i>	La première famille	1967, Praha	Dilia	-
Pierre Bellefroid	<i>Mladý vinik</i>	Guenille	1965, Praha	SNKLU	-
Roger Peyrefitte	<i>Klíče svatého Petra</i>	Les clés de Saint-Pierre	1960, Praha	SNPL	-

6. Překládání autoři

Tento korpus představuje přehled francouzských překladů, které byly vydány výhradně knižně. Časopisecká vydání byla v tomto případě obtížná dohledat, tudíž jsme je z korpusu vynechali úplně, aby byl přehled co nejúplnější alespoň čistě z pohledu knižních vydání. Lze podotknout, že přestože se čistě překladatelské tvorbě začal věnovat až tři roky před tím, než náhle zemřel, je celkový korpus poměrně rozsáhlý. Překladatelské produkci se totiž věnoval velkou část svého života, ať už to bylo pouze okrajově. Avšak spoustu děl překládal, jak on sám říkal, jen *pro šuplík*, a ne primárně čistě za nakladatelskými účely. Vydaných překladů tedy mohlo být koneckonců podstatně více, nicméně řada z nich zůstala pro veřejnost skryta. Podílela se na tom i skutečnost, že v té době byl výběr autorů pro veřejnost silně omezený. Je ale třeba podotknout, že Konůpek se tímto omezením nikdy moc netrápil – „[...] Jiří Konůpek patří k těm milovníkům francouzského písemnictví, kteří i za edičních podmínek let padesátých nepřestávali usilovat o to, aby se rozšiřoval tehdy u nás nuceně úzký pohled na ně a aby bylo možno aspoň zčásti sledovat jeho nejnovější cesty a výboje. Patří k těm, pro něž překládání bylo potřebou i posláním.“⁸³ Vždy si proto vybíral autory podle svého zájmu a věřil, že i ti nejméně populární, kteří se nacházeli na okraji literární scény, budou nakonec vydáni, a tehdy tak přehnaně úzký výběr bude jeho úsilím jednou rozšířen. Snažil se vytvořit prostor pro autory, kteří by jinak zůstali přehlíženi. Což se mu ostatně v mnohých případech také povedlo. Sám tuto skutečnost zmiňuje v časopisecké stati *Mezery, které je třeba vyplnit (zamyšlení nad stavem poznání francouzské literatury a kultury u nás)*, a zdůrazňuje, že i přes úsilí hrobaříků naší romanistiky se francouzská literatura nakonec dokázala postupně rozvíjet – „Francouzská literatura, prohlašovaná jimi za prohnitou a ve své „buržoazní“ větvi za mrtvou, rozvíjela se zatím s obvyklou svou nespoutanou smělostí naopak velmi bujaře, různorodě a různosměrně.“⁸⁴

Konůpek měl značně rozmanitou škálu, co se týče výběru jednotlivých autorů a žánrů pro překlad. Je třeba ale zmínit, že někdy se jednalo pouze o překlady jednotlivých básní či próz z rozsáhlých výborů, přesto však množství a různorodost jeho

⁸³ NOVÁK, Otakar. *XI. Ročenka Kruhu moderních filologů při Československé akademii věd za rok 1967 a 1968: Za Jiřím Konůpkem*. Kruh moderních filologů: Ročenky KMF [online]. Praha, 1969 [cit. 2023-06-17]. Dostupné z: <http://www.kmof.cz/docs/roc68.pdf>, s. 4.

⁸⁴ *Orientace: literatura – umění – kritika* [online]. Praha: Československý spisovatel, 1968, 3(3) [cit. 2023-07-07]. ISSN 0474-6473. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d40b1a51-28c3-11e6-a7c4-005056825209>, s. 69.

překladatelské produkce zůstávají obdivuhodné. Za tuto různorodost a pestrost může vděčit svému nadání a flexibilitě, pomocí kterých byl schopný používat tvůrčí ekvivalenty s jistou mírou volnosti, namísto přehnaného formalismu.⁸⁵ Jeho přínos je pro české prostředí o to větší, když do své tvorby zahrnoval autory, kteří, až na výjimky, nebyli tolik známí a populární. Zároveň ale také upozorňoval na nedostatečné ocenění schopností čtenářů, což následně vedlo ke skutečnosti, že byla mnohá myšlenkově složitější díla přehlížena, ačkoliv se jednalo o autory známé a hojně překládané – „V poznávání některých autorů jako bychom podléhali jakési inferioritě, jako bychom pochybovali o kulturní vyspělosti našeho čtenáře, jako bychom si netroufali na jejich díla nejzávažnější myšlenkově. Známe Saint-Exupéryovy romány, neznáme jeho *Citadelu* [...]“⁸⁶

Celkově lze říci, že jeho centrum zájmu tvořila zejména soudobá francouzská literatura, z větší části bychom tvorbu těchto autorů řadili do první poloviny dvacátého století. Setkáme se ale i s několika spisovateli, kteří patří do období podstatně staršího. Jedná se například o Marie de France či Chrétiena de Troyes náležící již do dvanáctého století. Moderní francouzští klasici zde velké zastoupení neměli, Konůpek se zabýval pouze několika z nich, mezi nimiž byli například Gustave Flaubert či Albert Camus.

V následující části představíme překládané autory v rámci jednotlivých žánrů, načež je charakterizujeme a seskupíme na základě určitých období či směrů.

V oblasti poezie se Konůpek specializoval na několik vybraných autorů, přičemž u většiny těchto básníků přeložil pouze jedno dílo. Dalo by se říci, že se tolik nezaměřoval na větší počet rozsáhlých básnických sbírek od toho jednoho samého autora, ale spíše upřednostňoval více různorodých básníků, od kterých přeložil pouze jedno či dvě díla. Což mu ostatně také umožnilo věnovat se o to širší škále básníků. Jádro překládaných básníků tvořili jedinci především z období přelomu devatenáctého a dvacátého století či přesněji z první poloviny dvacátého století. Řadí se sem tedy Edmond Rostand (1868-1918), Émile Verhaeren (1855-1916), Guillaume Apollinaire (1880-1918), Jean Cocteau (1889-1963), Paul Fort (1872-1960), Saint-John Perse

⁸⁵ NOVÁK, Otakar. *XI. Ročenka Kruhu moderních filologů při Československé akademii věd za rok 1967 a 1968: Za Jiřím Konůpkem*. Kruh moderních filologů: Ročenky KMF [online]. Praha, 1969 [cit. 2023-06-17]. Dostupné z: <http://www.kmof.cz/docs/roc68.pdf>, s. 5.

⁸⁶ *Orientace: literatura – umění – kritika* [online]. Praha: Československý spisovatel, 1968, 3(3) [cit. 2023-07-07]. ISSN 0474-6473. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d40b1a51-28c3-11e6-a7c4-005056825209>, s. 70.

(1887-1975) a Yvan Goll (1891-1950). Až na Edmonda Rostanda, kterého bychom řadili jeho tvorbou spíše do pozdního romantismu, zmínění básníci představovali zástupce literární avantgardy. Objevovaly se zde směry jako kubismus, symbolismus, nebo surrealismus. Některé autory je však obtížné zařadit pouze do jednoho konkrétního literárního směru. To platí i pro Jeana Cocteaua, jehož dílo odráží vliv jak surrealismu, tak i symbolismu. V dílech experimentoval s iracionálními prvky, ale zároveň kladl důraz na bohaté symboly.⁸⁷ Nicméně setkali jsme se i s takovými jedinci, kteří představovali jedny z klíčových představitelů konkrétního směru. Za nejznámějšího bychom pro české prostředí považovali Guillaumea Apollinaira, jenž byl v čele kubistické avantgardy. Ve svých básních používal geometrické obrazce a experimentoval s celkovou formou básní. Ani v tomto případě se však nelze omezovat pouze na kubismus. Apollinaire byl průkopníkem nových literárních technik a přispěl tak k rozvoji celé francouzské avantgardy.⁸⁸

Je nutné poznamenat, že Konůpek ve svých básnických překladech objevoval i autory belgické národnosti, mezi nimiž byl i Émile Verhaeren. Ten představoval významného zástupce belgického symbolismu, přestože se mu přiblížil až na sklonku 80. a 90. let, v období své osobní krize.⁸⁹ Konůpek se rád zajímal o rozmanitost básnického světa a uvědomoval si, jak je důležité do svých překladů zahrnovat talentované autory i z jiných zemí. Jeho zájem proto přinesl na naši literární scénu novou perspektivu. Mimo to se také podílel, společně s Janem Zábranou a Petrem Koptou, na překladech antologie *Osm básníků z Belgie*, kde je představena tvorba básníků patřících k vrcholnému období belgické poezie, tedy z první třetiny dvacátého století. Sbírka představuje stěžejní díla a zároveň poukazuje na specifické rysy, které jsou pro toto období charakteristické. Díky tomuto překladu tak umožnili českému čtenáři získat představu o jedinečných tématech a prvcích, jež belgická poezie nabízí.

V neposlední řadě přispěl Konůpek překlady i z dob starších. André Chénier (1762-1794) se jako jediný zástupce v rámci básnických překladů řadí do období druhé poloviny osmnáctého století, přičemž jeho styl básní odpovídá předchůdcům romantismu. Ve svých dílech se zaměřuje na emoce, přírodní motivy, a navíc se zde odráží i jeho záliba v antických tématech.⁹⁰ Do dob úplně nejstarších, kdy ještě byla

⁸⁷ ŠRÁMEK, Jiří. *Panorama francouzské literatury od počátku po současnost*, s. 522.

⁸⁸ NOVÁK, Otakar. *Slovník spisovatelů*, s. 57-58.

⁸⁹ Tamtéž, s. 663.

⁹⁰ NOVÁK, Otakar. *Slovník spisovatelů*, s. 335.

literatura tvořena zejména rytířskými motivy, bychom zařadili už jen tvorbu Marie de France (1130-1200) a Chrétiena de Troyes (1131-1191), kteří jsou zároveň nejstaršími autory z celé Konůpkovy překladatelské produkce. Marie de France je považována za první ženu, která psala básně v anglo-normandském dialektu.⁹¹ Chrétien de Troyes byl zakladatelem románu, jehož tvorba ovlivnila další středověkou literaturu. „[...] hodnotíme ho v souvislostech staletí jako jednoho z prvních ztělesňovatelů všech nejušlechtilějších poloh francouzské povahy, rytířskosti, milostnosti, šarmu a espritu, vlastností, pro něž patří dnes k základům francouzského kulturního dědictví a pro něž byl a je v dobách národních krizí vyzvedán jako hodnota obrodná a sílicí.“⁹² Překlad těchto osobností se tak stal důležitým prostředkem, který umožnil šíření středověké francouzské literatury u nás.

V oblasti dramatu se Konůpkův záběr autorů lehce rozšiřuje, přestože se u některých zástupců zaměřil na více děl ve srovnání s překlady poezie, kde ve většině případech představil pouze jedno dílo na autora. S přeložením více děl u některých autorů umožnil českým čtenářům lépe poznat jejich tvůrčí rozsah a zároveň poskytuje bohatší obraz o dramatických autorech celkově. Stejně tak jako u básnických překladů, tak i v tomto případě tvoří centrum vybraných dramatiků jedinci pocházející z období kolem první poloviny dvacátého století. Konkrétněji sem patří Albert Camus (1913-1960), Georges Bernanos (1888-1948), Georges Ribemont-Dessaignes (1884-1974), Guillaume Apollinaire (1880-1918), Jacques Audiberti (1899-1965), Jules Supervielle (1884-1960), Michel de Ghelderode (1898-1962), Paul Claudel (1868-1955) a Pierre-Herni Cami (1884-1958). V tomto výčtu autorů se prolíná hned několik směrů, nicméně z velké části se zde opět objevují styly ovlivněné symbolismem a literární avantgardou. Z tradice symbolismu vycházel například Paul Claudel, který byl mimo jiné zpočátku ovlivněn tvorbou Jeana-Arthura Rimbauda. Svá díla, mimo znaky symbolismu, také obohatil o náboženská témata, což zapříčinilo jeho vyznání ke katolické víře.⁹³ V dramatech se objevují jen čtyři postavy: „Muž, Žena, Svět a Bůh. A základní vztahy udávající dramatické napětí jeho her jsou tři: vztah muže a ženy, vztah člověka a světa, vztah člověka k Bohu.“⁹⁴ Tato neobvyklá kombinace řadí Paula Claudela mezi další mnohé jedince, kteří svým význačným stylem rozšiřují pestrost

⁹¹ ŠRÁMEK, Jiří. *Panorama francouzské literatury od počátku po současnost*, s. 54.

⁹² KONŮPEK, Jiří. *Studie a stati o francouzské literatuře*, s. 53.

⁹³ NOVÁK, Otakar. *Slovník spisovatelů: Francie, Švýcarsko, Belgie, Lucembursko*, s. 157.

⁹⁴ KONŮPEK, Jiří. *Studie a stati o francouzské literatuře*, s. 281.

Konůpkova zaměření. Je třeba také podotknout, že Claudel je na delší dobu poslední, který své hry zakládá na vládě Boha, u něhož vítězí dobro.⁹⁵

Malou část tvořili i autoři, kteří do literární avantgardy nepatřili. Jeden z nich byl Albert Camus, který knihou *Caligula; Stav obležení*, obsahující hned dvě hry, představuje jediného představitele existencialismu, kterého ve své produkci Konůpek zahrnoval. V druhém případě se jedná o Michela de Ghelderoda, jenž mimo jiné patřil jako jediný z oblasti dramatu k belgické národnosti, reprezentujícího expresionistické divadlo. Ghelderode ve svých hrách představuje unikátní styl expresionismu, který se značí bizarností a temným humorem. Hry mají zejména burleskní až fraškovitou povahu, zároveň se zde však objevuje filozofická podstata, jelikož klade důraz na emocionální zážitky a vnitřní stavy postav.⁹⁶

Zbylou část tvoří autoři, jejichž tvorba zasahuje až do druhé poloviny dvacátého století, dokonce i s jednou výjimkou, která sahá až do století dvacátého prvního. Řadí se sem Eugène Ionesco (1909-1994), François Billeldoux (1927-1991), Henry de Montherlant (1896-1972), Jacques Prévert (1900-1977), Jean Genet (1910-1986) a Romain Weingarten (1926-2006). Mezi těmito zástupci můžeme najít hned několik představitelů absurdního divadla, jež bylo kvůli své netradiční představě o logice, absurditě lidského života a nonsensovým dialogům, často nazýváno také jako anti-drama. Jedním z hlavních představitelů byl Eugène Ionesco, jehož samotné hry byly označovány jako anti-hry (or. anti-pièce).⁹⁷ Konůpek se na překlad jeho her zaměřil hned třikrát, čímž napomohl českému publiku poznat unikátní styl Ionescovo her. Dalším důležitým zástupcem absurdního divadla byl ale i Jean Genet. Ten ve svých hrách objevoval témata lidské psychiky a společenského vyloučení. Obsah těchto dramát se značí jistou provokativností, což přináší do českého divadelního světa nový způsob, jak sociální témata představovat. Nakonec je nutné zmínit, že svým stylem by se sem řadil i Romain Weingarten, který však označení absurdního divadla odmítal. Překlad dramatiků, kteří svou tvorbou reprezentovali absurdní divadlo, rozšířil obzory nejenom českým čtenářům, ale i mnohým umělcům, již se těmito díly inspirovali ve své vlastní tvorbě.

⁹⁵ KONŮPEK, Jiří. *Studie a stati o francouzské literatuře*, s. 282.

⁹⁶ NOVÁK, Otakar. *Slovník spisovatelů: Francie, Švýcarsko, Belgie, Lucembursko*, s. 275.

⁹⁷ Tamtéž, s. 341.

Nicméně mimo zástupce absurdního divadla, bychom i v tomto období našli představitele, již se svojí tvorbou řadili k moderním literárním směrům. Mezi nejznámější představitele, které Konůpek z avantgardy překládal, bychom zařadili například Jacqua Préverta. V jeho dílech bychom mohli pozorovat pokusy o narušení klasických starých norem, jako se o to pokoušeli v surrealismu. Nicméně on sám upřednostňoval být spíše nezávislým umělcem a individualistou a příslušnosti k jakékoliv organizované skupině se vyhýbal.

V oblasti prózy není škála překládaných autorů tak široká, přestože výsledná tabulka prezentuje v tomto žánru nejvíce děl. Je to následkem skutečnosti, že ve většině případech se jedná pouze o novější vydání téhož díla. Některá vydání dokonce sahají až do 21. století, což dokazuje, že Konůpkova práce zastává významné místo dokonce i desítky let po jeho smrti. Jedná se především o tvorbu od Antoina de Saint-Exupéryho (1900-1944) a Gustava Flauberta (1821-1880) jejichž díla se dočkala v podobě Konůpkových překladů hned několika vydání. V případě Flauberta se jednalo konkrétně o dílo *Salambo*, které bylo vydáno dokonce pětkrát, a to v rozmezí let 1962-2009. U Exupéryho byla rozmanitost děl značně širší, nicméně často se jednalo pouze o vybraný okruh děl, která byla, mimo vydávání samostatných příběhů, uspořádána do jedné knihy. Tento příklad se týká například knihy *Moje planeta*, která obsahuje hned pět děl – *Malý princ (Le petit prince)*, *Kurýr na jih (Courrier Sud)*, *Noční let (Vol de nuit)*, *Země lidí (Terre des hommes)*, *Válečný pilot (Pilote de guerre)*. Ve svých reflexích se Konůpek o Exupérym vyjadřuje s uznáním a respektem. Tento obdiv je ostatně také podtržen četností jeho přeložených děl. Vážil si ho jako letce, neboť jeho cesty považoval za zdroj hodnotných myšlenek při tvorbě – „Letadlo mu bylo především nástrojem k poznání světa, nástrojem, který otvíral nové perspektivy i spisovateli v něm.“⁹⁸ Zároveň zdůrazňoval, že jeho díla se nepodobala běžné letecké literatuře té doby. Exupéryho slova totiž vyvolávala nezapomenutelný *ozvuk v duši čtenáře*⁹⁹ a sdělovala mnohá zapomenutá tajemství.

Zbytek autorů tvoří Alain Prévost (1930-1971), Alphonse Daudet (1840-1897), André Maurois (1885-1967), Elsa Triolet (1896-1970), Jules Supervielle (1884-1960), Pierre Bellefroid (*1928) a Roger Peyrefitte (1907-2000). Až na výjimky se tyto autoři řadí zejména do dvacátého století, tudíž bychom mohli říci, že v případě prózy

⁹⁸ KONŮPEK, Jiří. *Studie a stati o francouzské literatuře*, s. 196.

⁹⁹ Tamtéž, s. 199.

se objevují překlady zejména modernějších autorů. Je však nezbytné zmínit, že příslušné autory nemůžeme jednoznačně přiřadit do konkrétních literárních směrů, jelikož jejich díla představují různé tematické i stylistické prvky. Alain Prévost svou tvorbu rozvíjel především v první polovině dvacátého století a jeho dílo *Ta bílá růže z Veymontu* je přímo ovlivněno prožitky z francouzského povstání, kterého byl svědkem.¹⁰⁰ Příběh tedy představuje dějiny francouzského hnutí za druhé světové války. Alphonse Daudet byl, na druhou stranu, činný již v druhé polovině devatenáctého století a vyznačoval se svým realistickým stylem, jenž zkoumal a popisoval život ve Francii. Charakter jeho pečlivého pozorování francouzské společnosti ho tudíž spojoval s představiteli naturalismu – „Na druhé straně D. nesdílel pesimismus naturalistů, věřil v dobrotu prostého člověka, jehož zidealizovaný obraz tvoří hrdiny velké části jeho děl.“¹⁰¹

Elsa Triolet, která byla ruského původu, se řadí jako jedna z mála k ženským zástupkyním, jež do své překladatelské produkce Konůpek zařadil. V druhém případě se jednalo už jen o Marie de France. Tímto zařazením však byla posílena role ženských autorek ve francouzské překladové literatuře. Konůpek její dílo charakterizuje jako velmi čtivé a zároveň poukazuje na skutečnost, že ženské *romanciérky*¹⁰² mají, v porovnání s problematičtějšími muži, větší cit pro spontánní vyprávění – „A přece mají ženy, jsou svým instinktem i svým velmi zdravým rozumem blíže k přírodě, blíže také k věcným podstatám života. A to pak u romanciérky rozhoduje o přežívání díla, když smělé konstrukce mužů se snadno ztrácejí v oblacích nadpozemského.“¹⁰³

Množství nakladatelství, která Konůpkovy překlady vydávala, bylo značně rozsáhlé. Mezi ně patřila i ta největší nakladatelství své doby jako například Odeon či Československý spisovatel. Je třeba však poznamenat, že jejich zastoupení se nepochybně lišilo v závislosti na jednotlivých žánrech. Počínaje poezií, je možné na základě vyhotovených tabulek konstatovat, že v největší míře je zde zastoupeno právě nakladatelství Odeon, ve většině případech vystupující ještě pod názvem SNKLU. V druhé řadě jsou básnické překlady dále publikovány v Mladé Frontě, které svým počtem odpovídají zhruba polovině překladům vydaných Odeonem. Československý

¹⁰⁰ Alain Prévost. Databáze knih [online]. [cit. 2023-07-03]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/alain-prevost-63028>

¹⁰¹ NOVÁK, Otakar. *Slovník spisovatelů: Francie, Švýcarsko, Belgie, Lucembursko*, s. 185.

¹⁰² KONŮPEK, Jiří. *Studie a stati o francouzské literatuře*, s. 211.

¹⁰³ Tamtéž, s. 211.

spisovatel zde vydává pouze jedno dílo, konkrétněji soubor veršů *Hudebník ze Saint-Merry* od Guillaumea Apollinaire. Zbývající dva básnické překlady spadají pod režii soukromých nakladatelství řadících se svým činným obdobím již do první poloviny dvacátého století. Jedná se o Jaroslava Picka, který v roce 1940 publikoval úplně první knižní překlad Jiřího Konůpka v podobě díla *Žebrák. Květ.* od Edmonda Rostanda, a o Josefa Cipru, jenž veřejnosti představil dokonce bibliofilské vydání *Jana Bezzemka* od Yvana Golla.

Pokud jde o překlady dramatických textů, zde je naopak počet vydaných děl Odeonem výrazně menší v porovnání s poezií. Odeon zde publikoval pouze jedno drama od Jeana Geneta s názvem *Služky*. Téměř všechna ostatní dramata lze takřka rovným dílem rozdělit mezi produkci nakladatelství Dilia a Orbis. Tato skutečnost nicméně není velkým překvapením, neboť zmíněná nakladatelství byla představena v dřívější kapitole jako klíčoví vydavatelé francouzských dramatických her všeobecně. Zajímavé je, že se zde objevují tři díla od Jeana Geneta, ale každé z nich bylo vydáno jiným nakladatelstvím. Jedno z nich v Odeonu, druhé v Dili a poslední vydal Orbis.

Překlady prózy mají, co se týče zastoupení konkrétních nakladatelství, největší různorodost. Je možné říci, že u tohoto žánru počet vydaných překladů ani u jednoho nakladatelství nějak zásadně nevyčnívá oproti ostatním. Ve srovnání s překlady poezie a dramát se v tomto případě setkáváme i s novými nakladatelstvími, která se v předešlých dvou případech neobjevila vůbec. V první řadě se jedná o nakladatelství Naše vojsko, jež zároveň svým množstvím vydaných knih lehce převažuje nad zbývajícimi podniky. Všechna tato díla se pojí s vojenskou tematikou. Dále se zde objevují dva publikované překlady od nakladatelství Lidová demokracie. Mimo jiné se zapojila i nakladatelství Melantrich, Svoboda, Host, Práce aj., která však přispěla pouze jedním překladem. V těchto případech se většinou jednalo i o to samé dílo, které již bylo vydáno jiným nakladatelstvím, pouze ale bylo publikováno novější vydání. Konkrétně se to týkalo knihy *Salambo* od Gustava Flauberta – ta vyšla postupně v Lidové Demokracii, Našem vojsku, v Práci i nakladatelství Host. Z již zmíněných nakladatelství, která se podílela i na vydání ostatních žánrů, dále vydalo nejvíce překladů Odeon, Mladá fronta a Československý spisovatel. Podstatnou část vydaných děl Odeonem a Mladou frontou představovala tvorba Antoina de Saint-Exupéryho.

6.1. Hodnocení Konůpkova přínosu

Celkově lze hodnotit Jiřího Konůpka jako velmi významného překladatele, který umožnil českému publiku poznat francouzská literární díla a autory, jež by jinak objeveni nebyli. Jeho přínos můžeme podložit na základě několika nekrologů, které byly vydány po jeho smrti. Dobové kritiky se nám však bohužel nepodařilo dohledat, tudíž zmíníme alespoň něco málo, co nám vypovídá o hodnocení Konůpkovy tvorby jeho současníky.

Za zmínku stojí Eva Uhlířová, jež se o něm zmiňuje v periodiku *Divadelní noviny* (roč. 11, 1967/1968, č. 23, 5. 6. 1968), kde podává hodnotné postřehy jak o jeho osobnosti jako takové, tak i z pohledu jeho překladatelské tvorby. „Jméno Dr. Jiřího Konůpka jsem poznala mnohem dříve, než jeho objevnou a autorskou tvorbu [...]; byl pro nás stejně jako Václav Černý – k němuž měl ostatně Konůpek blízko – legendou.“¹⁰⁴ Popisuje ho jako mimořádně pracovitého a všestranně plodného překladatele a básníka, jehož smrt připravila českou scénu o významnou osobnost – „Odešla v něm české kultuře skutečná osobnost, nadáním a kultivovaností, ohromující šíří zájmů, intelektuální poctivostí a lidskou charakterovou hodnotou vsutku výjimečná. [...] pokládal překlad za službu a za volbu, tvořil [...] z úzkého osobního vztahu k dílům a autorům, které miloval a které toužil včlenit do české kultury. Byl to člověk v nejlepším a nejkrásnějším smyslu slova nepraktický: k jeho orientaci na díla kuriozní, nesnadné, mimo běžnou repertoárovou potřebu, pojila se navíc jeho skromnost, s níž ponechával osudy svých překladů otevřeně jen jim samým a jejich vlastní specifické váze.“¹⁰⁵ Mimo jiné zde také zmiňuje, že ukázky překladu díla *Balkon* od Jeana Geneta byly poprvé publikovány právě v *Divadelních novinách*, a tudíž na něj nahlíží také jako na spolupracovníka.

V jednom případě můžeme zaznamenat i stručnou kritiku týkající se konkrétně překladu *Francouzských balad* od Paula Forta, jež vyšla v periodiku *Literární noviny* (roč. 9, 1960, č. 44, 29. 10.) v podání Zdeňka Vavříka, který zde pojednává o osobnosti a básnické tvorbě Paula Forta. Přestože se jedná pouze o krátkou poznámku, může nám to alespoň lehce přiblížit pohled ostatních současníků na jeho práci – „Pokud jde o překlad, zdá se různorodý. Místy zní věrojatně fortovsky (např. ve slavném *Kole*),

¹⁰⁴ *Divadelní noviny: Svaz československých divadelních umělců* [online]. Praha, 1968, 11(23) [cit. 2023-07-06]. ISSN 1802-3614. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b711813a-435d-11dd-b505-00145e5790ea>, s. 6.

¹⁰⁵ Tamtéž

jindy však dávám přednost starším překladům Čapkovým, jehož převod *Písně námořníka* zní určitě sugestivněji než Konůpkův.¹⁰⁶

Krátká zmínka o Konůpkově osobnosti se objevila také v periodiku *Orientace* (roč. 3, č. 3, 1968), kde mimo jiné najdeme jeho stať *Mezery, které je třeba vyplnit*. „Doslova uprostřed práce, navíc práce nabízející znovu po letech nucené odmlky nového dechu, Jiří Konůpek náhle zemřel. Našemu časopisu v něm odešel spolupracovník vzdělaný, iniciativní a přesný, takový, jakých není mnoho.“¹⁰⁷

V neposlední řadě je třeba vzít v úvahu i recenzi na knihu Jiřího Konůpka *Studie a stati o francouzské literatuře*, která nám poskytuje hodnocení jeho přínosu z většího časového odstupu, jelikož vyšla v roce 2016 v podání Zdeňka A. Emingera. Kniha představuje výběr jeho studií, které nejednou tvořily součást vydávaných děl jako takových, zejména v podobě doslovů. Vybrané texty byly publikovány jak za Konůpkova života, tak i po jeho smrti, přičemž pocházejí z období mezi roky 1958-1968. Výbor těchto studií připravili Jiří Pelán a Josef Schwarz, společně s pomocí svých kolegů a přátel.

Zdeněk A. Eminger ve svém článku vyjadřuje obdiv pro Konůpkovu vášeň a potřebu představit čtenářům nejenom překlad samotného literárního díla, ale především také autora, jež dokázal vykreslit s náležitou odborností a zároveň i hloubkou, což ostatně dokazuje jeho vášnivou angažovanost ve vybraných tématech. Týká se to například Antoina de Saint-Exupéryho, jehož byl velkým příznivcem – „Konůpek byl výsostným překladatelem a znalcem jeho díla, ale též jeho ctitelem. Bez nadsázky lze říci, že to byl právě on, kdo ve svých studiích a doslovecích napsal o francouzském spisovateli a pilotovi to podstatné, a nezdá se, že by byl ve svých reflexích dosud překonán.“¹⁰⁸ Navíc také dodává, že tyto postřehy mohly zásadně napomoci při překladatelské produkci mnohým *exupéryovským*¹⁰⁹ odborníkům.

¹⁰⁶ *Literární noviny* [online]. 1960, 9(44) [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitNII/9.1960/44/5.png>, s. 5.

¹⁰⁷ *Orientace: literatura – umění – kritika* [online]. Praha: Československý spisovatel, 1968, 3(3) [cit. 2023-07-07]. ISSN 0474-6473. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d40b1a51-28c3-11e6-a7c4-005056825209>, s. 72.

¹⁰⁸ EMINGER, Zdeněk A. *Romanista, překladatel a básník se zkušeností asfaltéra-pokrývače*. ILiteratura.cz [online]. 2016 [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/36459-konupek-jiri-studie-a-stati-o-francouzske-literature>

¹⁰⁹ Tamtéž

Tímto způsobem ve svých studiích představil hned několik autorů, mezi kterými byli například i Émile Verhaeren, Jean Cocteau, Elsa Triolet či Paul Claudel. Není tedy pochyb, že jeho reflexe přispěly k ucelení francouzské literatury u nás více než významně. Jeho tvorba se totiž nevztahovala výhradně jenom k profesi romanisty, ale odvíjela se zejména od jeho kulturních a uměleckých zájmů. Mimo jiné z jeho myšlenek a postřehů o jednotlivých autorech místy vycházíme i v předešlé kapitole, což je ostatně důkazem šíře a hloubky jeho erudice, o kterou se ve svých překladech opíral.

„Jiřímu Konůpkovi nebylo vyměřeno mnoho času. Přesto anebo právě proto měl odvahu, esprit, moudrost a srdce, jimiž pro nás, čtenáře, vytěžil z krásné literatury to nejcennější. Bez jeho tvůrčí sklizně bychom byli o poznání chudší.“¹¹⁰

¹¹⁰ EMINGER, Zdeněk A. *Romanista, překladatel a básník se zkušeností asfaltéra-pokrývače*. ILiteratura.cz [online]. 2016 [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/36459-konupek-jiri-studie-a-stati-o-francouzske-literature>

Závěr

Tato bakalářská práce se zaměřuje na to, jakým způsobem Jiří Konůpek přispěl svou překladatelskou produkcí k recepci francouzské literatury na české literární i kulturní scéně. V práci se nejprve seznamujeme s osobností Konůpka, jakožto důležitého průkopníka romanistiky u nás, jehož tvorba nám představila rozmanitou škálu především francouzských moderních autorů, kteří v mnoha případech nebyli na českém území zcela přijímání. Rozsáhlá byla i jeho činnost jakožto literárního vědce a kritika, jejíž výsledkem byly četné stati a reflexe rozptýlené v časopisech či v jednotlivých vydáních děl. Tato erudice, o níž se ostatně také opíral ve svých překladech, přispěla k dotvoření obrazu francouzské literatury.

V práci byla dále charakterizována podstata a funkce překladu, zejména tedy toho uměleckého, neboť těžiště tvoří právě překlad textů literárních. Vzhledem k našemu tématu také nastiňujeme vývoj překladatelství, přičemž je zde kladen důraz na překlady z francouzštiny. S postupným vývojem překladatelství se okolnosti překladů z francouzštiny měnily, což se projevilo i v nakladatelském sektoru. Jelikož se Konůpkova tvorba řadí do kontextu poválečné doby, přibližujeme zde situaci ovlivněnou komunistickým převratem v únoru 1948. Tato skutečnost totiž zásadně ovlivnila proces vydávání i samotného výběru knih. Nakladatelský sektor v té době podléhal přísným pravidlům cenzury, která celý průběh publikování značně ztížila. Nicméně i přes tuto skutečnost existovalo velké množství nakladatelství, jež navzdory nesnadným podmínkám vydávala širokou škálu francouzské překladové literatury. Mezi ta nejvýznamnější patřilo například nakladatelství Odeon, které se zároveň nejvíce podílelo na vydávání Konůpkových překladů.

V hlavní části práce už konkrétně představujeme přehled přeložených děl a jejich autory. Tato část nám nabízí ucelený obraz o rozsahu a žánrové diverzitě Konůpkových překladů. Na základě vyhotovených tabulek lze zaznamenat, že je zde hojně zastoupena poezie, drama i próza. Jeho překlady zahrnovaly především divadelní hry, básnické sbírky, romány ale i povídky. Svůj první knižní překlad Konůpek vydal v nakladatelství J. Pícky v roce 1940, kdy se jednalo o dílo *Žebrák. Květ.* od Edmonda Rostanda. Za vrcholné období jeho překladatelské tvorby však pokládáme 60. a 70. léta, jelikož během tohoto časového rozpětí bylo vydáno nejvíce překladů.

Co se týče překládaných autorů, velkou část tvořila literární avantgarda pocházející z 20. století. Ve většině případech si nevybíral autory, kteří byli typickými zástupci určitých směrů, ale spíše byli těmito směry, jednalo se především o symbolismus, kubismus a dadaismus, ovlivnění a jejich tvorba se odvíjela především z jejich osobitého stylu. Škála autorů se značí velkou různorodostí a pestrostí, přičemž každý nabízel něco jiného. Je nutné podotknout, že jeho tvorba byla přínosná nejen pro čtenáře, ale i pro umělce a spisovatele. Přibližoval totiž styly a směry jednotlivých autorů, které se dále mohly rozšiřovat na našem území a ovlivňovat tak literární rozvoj v následujících letech.

Cílem práce bylo zhodnotit přínos Jiřího Konůpka k recepci francouzské literatury u nás. Na základě získaných informací můžeme prohlásit, že Jiří Konůpek zásadně přispěl k popularizaci francouzských autorů a jejich děl na našem území. Snažil se vytvořit místo pro zástupce, kteří na naší scéně byli dříve opomíjeni či odmítáni, a obohatit tak povědomí o francouzské literatuře z hlubší perspektivy. Zásadně si vybíral autory a literární díla, kteří byli blízcí jeho vlastním zájmům i estetickým preferencím, bez ohledu na to, zda to ediční podmínky pounorové doby dovolovaly či ne. Tímto způsobem byl schopný ke své práci přistupovat s výraznou angažovaností a vášní. Jeho zaujetí pro vybraná díla se tak promítalo do kvality výsledných překladů. Díky jeho odborné znalosti jednotlivých autorů také dokázal zachovat originální myšlenky i styl daných děl.

Následkem Konůpkova houževnatého úsilí prosadit okrajové autory francouzské literatury mělo české publikum příležitost obeznámit se s širokou paletou francouzských autorů, zejména moderních, jejichž díla se díky jeho překladům stala dostupnými. Tato snaha otevřela nové perspektivy a vytvořila prostor pro marginalizované autory, což napomohlo rozšířit oblast povědomí o francouzské literatuře celkově. Je tedy patrné, že díky Konůpkově překladatelské tvorbě bylo české literární prostředí doplněno o významný přínos, neboť propagace těchto autorů klíčově ovlivnila recepci francouzské literatury u nás.

Resumé

Ce mémoire présente la personnalité de Jiří Konůpek et se concentre sur la manière dont son travail de traduction a contribué à la réception de la littérature française en République tchèque.

Tout d'abord, nous faisons connaissance avec la personnalité et la vie de Jiří Konůpek, qui était un innovateur important des études romanes dans l'environnement tchèque. Il s'est consacré à la production de traduction presque tout au long de sa vie, mais n'est devenu traducteur à plein temps qu'à la fin de sa vie, en 1965, trois ans avant sa mort. Son travail d'érudit littéraire a également constitué une partie essentielle de son travail. Il choisissait les auteurs en fonction de ses propres intérêts – il s'agissait souvent d'auteurs peu populaires et aussi rejetés en République tchèque.

J'ai ensuite caractérisé l'essence et la fonction de la traduction, ce qui a été étayé par diverses définitions provenant de différents théoriciens. L'accent est mis sur la traduction littéraire, qui est progressivement différenciée en fonction des différents genres, à savoir la poésie, le théâtre et la prose. La traduction littéraire a joué un rôle clé dans le développement de cultures et de littératures différentes. Parmi ses fonctions les plus importantes, on peut citer la fonctions éducative, transgressive ou la traduction littéraire en tant que source d'inspiration. J'ai également présenté un chapitre sur l'évolution de la traduction, en me concentrant principalement sur les traductions du français. On a examiné ici la période à partir du Moyen-Âge, où la traduction a joué un rôle majeur dans la diffusion de la religion. Avec le développement progressif, ses fonctions et les circonstances ont changé. La période cruciale pour nous est toutefois celle de l'après-guerre, car c'est le début de la période active de travail de Konůpek. En comparaison de la période de l'entre-deux-guerres, considérée comme l'une des plus prolifiques, la production de traductions s'est considérablement ralentie après 1945. L'année 1948 a marqué un tournant, lorsque le développement naturel de la traduction tchèque a été interrompu par la montée en puissance du parti communiste. Ce retournement a rendu le processus d'édition de livres sensiblement plus difficile. Non seulement la sélection des auteurs a été rigoureusement restreinte, mais la publication a été soumise à une censure stricte. J'ai aussi mentionné un chapitre qui esquisse la situation du secteur de l'édition au cours de cette période, dont le fonctionnement a été fortement affecté par la censure. Elle a surtout concerné les petites maisons d'édition

privées, qui ont soit complètement disparu, soit fusionné avec d'autres pour former des maisons d'édition publiques. Cependant, malgré ces conditions difficiles, il existait un grand nombre de maisons d'édition qui joué un rôle clé dans la diffusion et la promotion de la littérature traduite en République tchèque. Ces maisons d'édition se sont efforcées de fournir le plus grand nombre possible de traductions de la littérature mondiale afin de combler les lacunes qui en résultaient. Parmi les plus importantes, on peut citer Odeon, Československý spisovatel, Naše vojsko et Dilia.

Dans la partie principale, j'ai présenté des tableaux récapitulatifs des traductions de livres, répartis par genre, qui ont été publiées pendant la période d'activité de Konůpek, mais aussi après sa mort. Ces traductions de livres ont été analysées plus en détail en fonction des auteurs choisis et de leurs œuvres. Sur la base des informations que j'ai recueillies, je peux dire que le travail de Konůpek s'est principalement concentré sur les auteurs de l'avant-garde littéraire qui ont montré des signes de symbolisme, de dadaïsme ou de cubisme dans leurs œuvres. La plupart d'entre eux seraient donc classés dans la période du 20e siècle. Cependant, il y avait aussi plusieurs auteurs dont l'œuvre a appartenu à la période plus ancienne, il s'est agi de Marie de France et Chrétien de Troyes.

Les traductions de Konůpek sont très variées. Les traductions de poésie, de théâtre et de prose sont abondamment représentées, ce qui signifie, entre autres, qu'il était un traducteur polyvalent. Sa première traduction de livre a été publiée en 1940, il s'agissait de la poésie *Žebrák. Květ.* d'Edmond Rostand. Néanmoins, quelques traductions avaient été publiées auparavant, mais elles étaient dispersées dans des périodiques. La plupart des traductions ont été publiées entre les années 1960 et 1970.

Sur la base d'un tableau récapitulatif que j'ai élaboré et des autres analyses, nous pouvons estimer que la production de traduction de Jiří Konůpek a contribué à la popularisation des auteurs français et à leur acceptation sur notre territoire. Sa contribution a été d'autant plus grande en propageant des auteurs qui n'ont pas été acceptés dans notre pays. Grâce à ses efforts, le champ de familiarisation avec la littérature française s'est élargi et la connaissance des lecteurs des auteurs français s'est enrichie.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

- ČECH, Pavel. *Francouzsko-české vztahy v oblasti překladu (1945-1953)*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5466-0.
- DELISLE, Jean. *La dimension culturelle du texte littéraire en traduction*. 2014. Projet de recherche exploratoire. Université d'Ottawa.
- DRSKOVÁ, Kateřina. *České překlady francouzské literatury: (1960-1969)*. Vyd. 1. [České Budějovice]: Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis, 2010. Bibliotheca viva. ISBN 978-80-7394-236-6.
- ENGELBRECHT, Wilken W. K. H., Lianne BARNARD, Lucie SMOLKA FRUHWIRTOVÁ, Martina VITÁČKOVÁ a Eva TOUFAROVÁ. *Dějiny nizozemské a vlámské literatury*. Vydání první. Praha: Academia, 2015. Literární řada. ISBN 978-80-200-2476-3.
- FORST, Vladimír, ed. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce, 1: A - G*. 1. vydání. Praha: Academia, 1985. ISBN 80-200-0797-0.
- HALADA, Jan. *Encyklopedie českých nakladatelství 1949-2006*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-165-3.
- HRALA, Milan, ed. *Kapitoly z dějin českého překladu*. 1. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0386-1.
- HRDLIČKA, Milan. *Translatologický slovník: výběr z českých a slovenských prací z teorie překladu*. Praha: Jednota tlumočnicků a překladatelů, 1998. ISBN 80-902-2089-4.
- HRDLIČKA, Milan a Edita GROMOVÁ. *Antologie teorie uměleckého překladu: (výběr z prací českých a slovenských autorů)*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2004. ISBN 80-704-2667-5.
- HREHOVČÍK, Teodor. *Prekladateľské minimum*. 1. vydání. Bratislava: IRIS, 2006. ISBN 80-89256-02-3.
- Knižní kultura*. Praha: Orbis, 1965, 2(2).
- KONŮPEK, Jiří. *Proust a jeho románový svět*. 1. Praha: Pulchra, 2012. Testis. ISBN 978-80-87377-47-5.
- KONŮPEK, Jiří. *Studie a stati o francouzské literatuře*. 1. vydání. Praha: Pulchra, 2015. Testis. ISBN 978-80-87377-91-8.
- KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. 1. vydání. Jinočany: H & H, 1994. ISBN 80-857-8714-8.
- LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. ISBN 978-80-87561-15-7.

LEVÝ, Jiří, Jiří HONZÍK, ed. *České teorie překladu: Vývoj překladatelských teorií a metod v české literatuře*. 2. Praha: Ivo Železný, 1996. ISBN 80-237-1735-9.

NOVÁK, Otakar, ed. *Slovník spisovatelů: Francie, Švýcarsko, Belgie, Lucembursko*. 1. Praha: Odeon, 1966.

PŘIBÁŇ, Michal. *Česká literární nakladatelství 1949-1989*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2407-7.

ŠRÁMEK, Jiří. *Panorama francouzské literatury od počátku po současnost*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-565-8.

Elektronické zdroje

Alain Prévost. Databáze knih [online]. [cit. 2023-07-03]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/alain-prevost-63028>

Česká národní bibliografie: Jiří Konůpek [online]. [cit. 2023-05-06]. Dostupné z: https://vufind.ucl.cas.cz/Search/Results?lookfor=ji%C5%99%C3%AD+kon%C5%AFpek&type=AllFields&limit=20&lng=cs&sort=datesort_str_mv+desc

Databáze českého uměleckého překladu po roce 1945: Francouzská jazyková oblast: Jiří Konůpek. Obec překladatelů [online]. [cit. 2023-05-06]. Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/K/KonupekJiri.htm>

Divadelní noviny: Svaz československých divadelních umělců [online]. Praha, 1968, 11(23) [cit. 2023-07-06]. ISSN 1802-3614. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b711813a-435d-11dd-b505-00145e5790ea>

EMINGER, Zdeněk A. *Romanista, překladatel a básník se zkušeností asfaltéra-pokryvače*. ILiteratura.cz [online]. 2016 [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/36459-konupek-jiri-studie-a-stati-o-francouzske-literature>

František Topič: nejvýznamnější pražský nakladatel. Euro.cz [online]. 2010 [cit. 2023-06-05]. Dostupné z: <https://www.euro.cz/clanky/frantisek-topic-nejvyznamnejsi-prazsky-nakladatel-897979/>

LHOTECKÁ, Jitka. *Nakladatelská činnost v poválečném Československu, se zaměřením na období po roce 1948* [online]. Brno, 2009 [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/lwyz0/NAKLADATELSTVI_po_r._45.pdf. Diplomová práce. Masarykova Univerzita.

Literární noviny [online]. 1960, 9(44) [cit. 2023-07-06]. Dostupné z:
<https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitNII/9.1960/44/5.png>

Národní digitální knihovna – Souborný katalog České republiky [online]. [cit. 2023-05-06]. Dostupné z: <https://www.caslin.cz/>

NOVÁK, Otakar. *XI. Ročenka Kruhu moderních filologů při Československé akademii věd za rok 1967 a 1968: Za Jiřím Konůpkem*. Kruh moderních filologů: Ročenky KMF [online]. Praha, 1969 [cit. 2023-06-17]. Dostupné z: <http://www.kmof.cz/docs/roc68.pdf>

Orientace: literatura – umění – kritika [online]. Praha: Československý spisovatel, 1968, 3(3) [cit. 2023-07-07]. ISSN 0474-6473. Dostupné z:
<https://ndk.cz/uuid/uuid:d40b1a51-28c3-11e6-a7c4-005056825209>